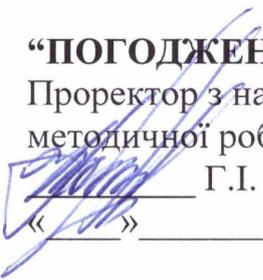

**ЗВО «МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА ЮРІЯ БУГАЯ»**

“ПОГОДЖЕНО”

Проректор з науково –
методичної роботи

 Г.І. Калінічева

«29» _____ 2021 р.

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

Голова приймальної комісії

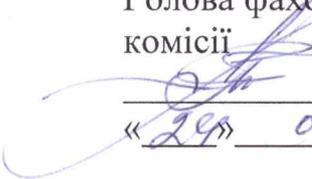
 Бугай В.Ю.

«29» _____ 2021 р.

“ПОГОДЖЕНО”

Голова фахової атестаційної
комісії

 Р.В. Тульчинський

«29» 03 _____ 2021 р.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

на III курс для освітнього ступеня «Бакалавр»

Галузь знань 07 «Управління і адміністрування»

Спеціальність 073 «Менеджмент»,

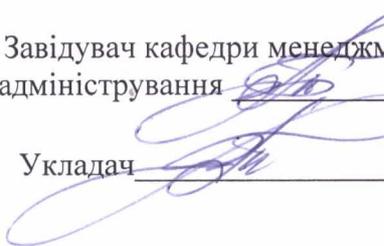
Освітня програма: «Менеджмент організацій і адміністрування»

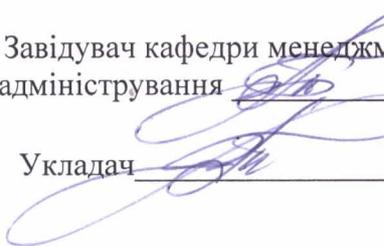
Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Освітня програма: «Публічне управління та адміністрування»

Розглянуто та схвалено на засіданні
кафедри менеджменту
та публічного адміністрування
протокол № 6 від «03» лютого 2021 року

Завідувач кафедри менеджменту та публічного
адміністрування Тульчинський Р.В

Укладач Тульчинський Р.В

Київ – 2021

ЗМІСТ

1. Пояснювальна записка	3
2. Зміст програми.....	4
2.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»	5
2.2. «МІКРОЕКОНОМІКА».....	19
2.3. «МАКРОЕКОНОМІКА».....	29
2.4. «ГРОШІ ТА КРЕДИТ».....	34
3. Контрольні питання для вступників, складені на підставі пропонуваніх програм.....	45
3.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»	45
3.2. «МІКРОЕКОНОМІКА».....	47
3.3. «МАКРОЕКОНОМІКА».....	49
3.4. «ГРОШІ ТА КРЕДИТ».....	51
4. Критерії оцінювання знань вступників	54
5. Список рекомендованої літератури.....	56
5.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»	56
5.1.1. Основна література	56
5.1.2. Додаткова література	57
5.2. «МІКРОЕКОНОМІКА».....	58
5.2.1. Основна література	58
5.2.2. Додаткова література	58
5.3. «МАКРОЕКОНОМІКА».....	59
5.3.1. Основна література	59
5.3.2. Додаткова література	60
5.4. «ГРОШІ ТА КРЕДИТ».....	60
5.4.1. Основна література	60
5.4.2. Додаткова література	61

Додаток. Зразок екзаменаційного білету для фахового вступного випробування на III курс для освітнього ступеня «Бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр»

1. Пояснювальна записка

Призначення програми – забезпечити проведення фахового випробування при вступі на III курс (з нормативним терміном навчання на вакантні місця) для здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальностями 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа і страхування» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» за умови вступу на споріднені напрями підготовки.

Програма фахового вступного випробування на III курс для освітнього ступеня «Бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» розроблена на підставі Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Положення про приймальну комісію ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» від 20.02.2018.

Мета фахового вступного випробування полягає у визначенні рівня теоретичних знань і практичних умінь та навичок, необхідних для опанування нормативних і варіативних дисциплін за програмою підготовки фахівця освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальностями 071 «Облік і оподаткування» та 072 «Фінанси, банківська справа і страхування» за освітніми програмами «Облік і оподаткування» та «Фінанси, банківська справа і страхування».

Для успішного засвоєння дисциплін, передбачених навчальним планом для підготовки фахівців за освітнім ступенем «Бакалавр» вступники повинні здобути освітньо-кваліфікаційні рівні «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітні ступені «Бакалавр», «Магістр» та володіти здібностями до засвоєння знань, умінь і навичок з гуманітарних, природничо-наукових та загальноекономічних дисциплін. Обов'язковою умовою також є вільне володіння державною мовою.

Програма передбачає перевірку рівня сформованості у вступників загальних компетентностей, серед яких:

- здатність до оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Складені за цією програмою запитання дають можливість з'ясувати та оцінити:

Знання – складові вміння вступників діяти. До характеристик якості знань належать:

- **повнота знань** – кількість знань, визначених навчальною програмою;
- **глибина знань** – усвідомленість існуючих зв'язків між групами знань;
- **гнучкість знань** – уміння учнів застосовувати набуті знання у стандартних і нестандартних ситуаціях; знаходити варіативні способи використання знань; уміння комбінувати новий спосіб діяльності із вже відомих;
- **системність знань** – усвідомлення структури знань, їх ієрархії і послідовності, тобто усвідомлення одних знань як базових для інших; міцність знань - тривалість збереження їх в пам'яті, відтворення їх в необхідних ситуаціях.

Уміння, що виявляються в різних видах діяльності і поділяються на розумові і практичні.

Навички – дії доведені до автоматизму у результаті виконання вправ. Для сформованих навичок характерні швидкість і точність відтворення.

Цінності – ставлення виражають особистий досвід вступників, їх дії, переживання, почуття, які виявляються у відносинах до оточуючого (людей, явищ, природи, пізнання тощо). У контексті компетентнішої освіти це виявляється у відповідальності, прагненні закріплювати позитивні надбання у навчальній діяльності, зростанні вимог до свої навчальних досягнень.

2. Зміст програми

Програма складається з переліку питань за темами, що відображають окремі аспекти спеціальностей 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа і страхування» та інтегрує знання з дисциплін «Економічна теорія», «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Гроші та кредит», передбачених відповідною програмою підготовки.

2.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Програма дисципліни

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії

Поняття економіки та виробничих відносин. Економіка як об'єкт вивчення економічної теорії. Еволюціонування поняття економіка. Соціально-економічна сутність господарської діяльності. Виробничі відносини. Економічна теорія в системі економічних наук. Предмет вивчення. Рівні вивчення. Взаємозв'язок економічних наук. Цілі та функції економічної теорії. Формування економічного мислення, практична, методологічна та пізнавальна функції. Економічні категорії. Економічні закони. Особливості їх дії. Функції економічної теорії та її роль у формуванні економічного мислення. Економічна теорія – наукова основа економічної політики.

Методи економічного аналізу. Методи пізнання соціально-економічних процесів. Загальнонаукові методи і принципи – аналіз, синтез, індукція, дедукція, системний підхід, поєднання теорії і практики, абстрагування, використання середніх величин, поєднання якісного і кількісного аналізу. Закони діалектики. Спеціальні методи економічного аналізу. Макро- та мікроекономічний аналіз.

Позитивні і нормативні економічні погляди. Об'єктивні та суб'єктивні підходи. Зародження та основні етапи розвитку економічної думки. Перші спроби узагальнення теоретичних засад господарської практики. Формування політичної економії як науки. Фізіократія. Меркантилізм. Неокласицизм. Основні напрями сучасної економічної думки. Кейнсіанство, неолібералізм, ордолібералізм, монетаризм, інституціоналізм, економіка пропозиції. Економічна думка в Україні Проблеми теоретичного забезпечення перехідних процесів від планово-адміністративної до ринкової економіки.

Тема 2. Економічні потреби та інтереси. виробництво матеріальних благ і послуг. Продукт і характер праці

Потреби як рушійний мотив виробничої діяльності. Структура та ієрархія потреб. Потреби як рушійний мотив виробничої діяльності. Суперечність між характером потреб і ресурсів. Міра насичення потреб. Економічні блага, їх властивості та класифікація. Корисність (загальна та гранична). Кількісна та якісна оцінки блага. Закон спадної граничної корисності. Площа корисності. Свобода економічної діяльності. Суспільне виробництво. Матеріальне і нематеріальне виробництво. Фази суспільного виробництва. Взаємозв'язок між складовими суспільного виробництва. Сфери суспільного виробництва, види розподілу, обміну. Ресурси та виробництво. Альтернативні варіанти використання ресурсів. Межа виробничих можливостей.

Фактори суспільного виробництва. Економічні ресурси, їх класифікація. Особливості трудових ресурсів, засобів виробництва – засобів і предметів праці. Способи поєднання факторів виробництва. Ефективність суспільного ладу. Соціально-економічний устрій, його структура і критерії ефективності. Економічна система. Еволюція суспільного устрою. Технологічний та формаційний підходи до визначення типів соціально-економічних систем. Моделі суспільного устрою. Економічне зростання та його фактори, форми. Джерела економічного зростання.

Науково-технічний прогрес: критерії, продуктивні сили та фактори. Науково-технічна революція. Проблеми економіки України в умовах переходу до ринку та формування соціально орієнтованої ринкової економічної моделі.

Тема 3. Соціально-економічний устрій суспільства. Економічна система та закони її розвитку. Сучасні економічні системи.

Особливості розвитку перехідних економік. Господарський механізм у системі суспільного відтворення. Держава та її економічні функції

Виникнення і природа економічних систем. Економічна система, її складові. Рівні та суб'єкти економічних систем. Глобальний, макроекономічний, мікроекономічний та метаекономічні рівні. Об'єктивні основи становлення та еволюції економічних форм суспільного господарства. Еволюція технології способу виробництва. Інформаційне суспільство. Різниця та спільне економічних форм суспільного господарства.

Класифікація економічних систем. Залежність форми економічної діяльності і техніко-економічного укладу: замкнуте натуральне господарство, ремісниче господарство, капіталістична економіка, колективістська економіка корпоративна економіка. Залежність між типом виробництва і споживання: натуральне, міське, національне господарство. Техніко-технологічний рівень виробництва: доіндустріальне суспільство, індустріальна економіка, постіндустріальна економіка, неіндустріальна (інформаційна) економіка. Концепції вивчення економічних систем – структурна, функціональна, еволюційна. Сучасна ринкова економічна система, її економічна структура та відмінність системи вільного ринку. Змішана економіка. Національно-державні різновиди змішаної економіки. Ринкові і державні регулятори. Зростання ролі держави. Національні моделі економічних систем. Особливості американської та японської системи менеджменту. Американська, японська, німецька, французька, шведська, китайська, південнокорейська моделі. Світова економічна система. Перехідні економічні моделі. Еволюційний, революційний переходи, модель «шокової терапії».

Поняття власності. Типи, форми і види власності. Власність як суспільне відношення. Економічний та юридичний зміст власності, їх взаємозв'язок та суперечності. Власність у системі виробничих відносин. Речовий зміст власності. Структура власності як єдність відносин належності, володіння, розпорядження та використання. Власність, присвоєння, господарювання. Способи привласнення засобів виробництва і продукту. Приватна і суспільна власність. Трудова і нетрудова приватна власність. Експлуатація. Власні умови прогресивності економічного розвитку. Об'єкти власності. Суб'єкти власності. Історичні типи, види та форми власності. Сучасне ринкове господарювання як єдність різноманітних форм та видів власності.

Відносини власності у змішаній економічній системі. Особливості приватно-капіталістичної власності. Постійний і змінний капітал. Додаткова вартість. Типи і структура власності. Індивідуальна власність. Державна власність. Кооперативна власність. Корпоративна власність. Еволюція основної суперечності і основного економічного закону капіталізму. Багатоукладна ринкова економіка як інтегрована єдність різноманітних видів та форм власності господарювання.

Сутність роздержавлення, приватизації в Україні. Необхідність та основні напрямки реформування державної власності. Роздержавлення: зміст та форми здійснення. Суспільна власність. Роздержавлення. Приватизація, її способи. Комерціалізація. Капіталізація. Реструктуризація. Санація. Банкрутство. Індивідуальна власність громадян. Колективна власність. Власність спільних підприємств, іноземних громадян, організацій і держав.

Концептуальні положення приватизації в Україні. Приватизація: зміст, форми та здійснення. Правові положення приватизації. Способи приватизації. Особливості малої приватизації. Способи її проведення. Особливості великої приватизації. Інституційні перетворення і розвиток підприємництва. Основні результати приватизації. Ефективність приватизації. Необхідність державного втручання в економіку. Недоліки вільноринкової економічної моделі. Необхідність вирішення структурних, соціальних, регіональних, екологічних, зовнішньоекономічних проблем.

Суб'єкти державного регулювання економіки. Ієрархічна система державного регулювання економіки. Функції законодавчої і виконавчої влади. Недержавні суб'єкти державного регулювання економіки. Підприємства, галузі, регіони, сектори економіки, загальноекономічні процеси і відносини, зовнішньоекономічні зв'язки, наднаціональні і світогосподарські відносини, як об'єкти державного регулювання. Цілі і методи державного регулювання економіки. Стратегічні і тактичні цілі. Методи прямого і опосередкованого впливу. Адміністративні методи. Економічні методи – фінансова, грошово-кредитна політика; програмування і планування. Економічні функції держави. Забезпечення правових засад функціонування ринкової економіки. Визначення політики макроекономічної стабілізації. Розподільча функція. Перерозподіл доходів і багатств. Захист конкуренції.

Тема 4. Товарна форма організації суспільного виробництва.

Товар і гроші

Натуральне господарство і товарне виробництво. Об'єктивні основи становлення та еволюції економічних форм суспільного господарства. Різниця та спільне економічних форм суспільного господарства. Натуральне господарство. Суспільний поділ праці його етапи. Товарна форма організації суспільного виробництва. Причини та умови виникнення і розвитку. Основні категорії і закони товарного виробництва. Етапи розвитку товарного виробництва. Просте і розвинуте товарне виробництво. Товарне виробництво в сучасних умовах. Виникнення нових форм господарства.

Товар і його властивості. Продуктивна праця, яка створює товар. Продуктивна праця, яка створює товар. Абстрактна і конкретна праця. Суспільно необхідні і індивідуальні витрати праці. Корисність і споживна вартість товару. Вартість товару, як економічна категорія. Величина вартості товару. Вартість товару. Споживна вартість. Мінова вартість. Конкретна і абстрактна праця. Продуктивність праці. Інтенсивність праці. Величина вартості товару.

Походження, сутність і функції грошей. Форми мінової вартості: мінова, відносна, еквівалентна; повна (розгорнута), загальна, грошова форми вартості. Функції грошей – міра вартості, масштаб цін, засіб обігу, засіб утворення скарбів і нагромаджень, засіб платежу, світові гроші. Історичний процес розвитку грошей. Закон грошового обігу повноцінних грошей. Паперові гроші і специфіка паперово-грошового обігу. Способи регулювання. Сутність грошей грошового обігу. Паперові гроші. Кредитні гроші. Закон грошового обігу. Інфляція.

Історичний досвід України в творенні національної грошової одиниці. Кунна система грошей часів Київської Русі. Гроші козацької республіки. Гроші УНР (1917-1920 рр.). Російський рубль. Українські купони. Гривня. Закон вартості, його дія та реалізація. Сутність і роль закону вартості. Закон вартості, його дія та реалізація. Ролі закону вартості – регулятор пропорцій суспільного виробництва, диференціація товаровиробників, сприяння зародження капіталістичних відносин, стимулювання розвитку продуктивних сил.

Грошовий обіг, його закони та методи регулювання. Сутність грошового обігу його закони та методи регулювання. Зміна економічної ролі золота як грошового товару. Державне регулювання грошового обігу. Інструменти прямого і опосередкованого впливу. Сучасні засоби платежу. Готівка. Безготівкові розрахунки. Підсистеми обігу: кредитна, фінансова та фінансово-бюджетна.

Сучасна інфляція: сутність, причини та особливості. Інфляція як загальноекономічна категорія товарно-економічних відносин. Історичний процес розвитку інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції. Класичне визначення інфляції та її сучасне трактування. Основні напрямки розвитку інфляції. Рівні інфляції. Повзуча, галопуюча інфляція, гіперінфляція. Стагфляція. Індекс цін споживчих товарів. Способи регулювання інфляційних процесів. Концепція Кейнса. Монетаризм. Причини та особливості інфляції в Україні.

Тема 5. Ринок, його економічна сутність і функції. Моделі ринку. Конкуренція і ціноутворення

Ринок, його економічна сутність, суб'єкти та види. Загальні економічні передумови становлення ринкової економіки. Закони ринкових відносин. Критерії ринкового господарства. Основні риси ринкової економіки. Види ринку: вільний, монополізований, регульований. Місцеві, регіональні, світові ринки. Споживчий ринок, ринок виробників, ринок проміжних продавців, державних установ, міжнародний ринок. Ринкова економіка – змішана економіка. Соціально-економічні плюси та мінуси ринку. Моделі формування ринкових систем.

Структура та функції ринкової системи. Інститути ринку. Суб'єкти ринкових відносин. Види ринків або комплексний ринок. Інфраструктура ринку. Місткість ринку. Поняття кон'юнктури ринку. Ринковий механізм, його функції і межі дії. Складові елементи ринку: попит, пропозиція, ринкова ціна, конкуренція. Взаємодія попиту і пропозиції. Еластичність попиту і пропозиції. Ринкові господарські форми (ринкові інструменти та регулятори). Співвідношення понять «необхідність», «потреба», «попит». Закон попиту. Особливості проявлення закону

попиту в умовах інфляційного росту цін. Попит та розмір попиту. Крива (графік) попиту. Цінова властивість попиту та фактори, які її зумовлюють. Зв'язок ціни та сукупної виручки.

Принципи, які управляють пропозицією. Крива пропозиції (графік). Залежність між типом власності та характером використання ресурсів. Вплив платоспроможності попиту та цін на витрати виробника.

Поняття ринкової рівноваги. Криві попиту та пропозиції. Ціна рівноваги (графік). Фіксована ціна та її наслідки. Дефіцит. Надлишки. Закон рідкості. Вільний рух цін, балансує попит та пропозицію – основний закон регулятор ринку. Інформативна, регулююча, сануюча функції ринку. На що не може конструктивно впливати ринок – негативні соціальні наслідки, екологія, суспільні блага (товари), протилежність інтересів підприємців і суспільства.

Конкуренція – недосконала, монопольна, олігопольна. Місце економічного закону попиту та пропозиції у системі законів ринкового господарства. Ринкова інфраструктура. Основні елементи ринкової інфраструктури. Інфраструктура ринку: загальна і спеціалізована; організаційно-технічна, фінансово-кредитна, науково-дослідна.

Позичковий процент. Банки. Позичковий капітал сфери обігу. Банківська система. Центральний банк, комерційні банки – ощадні, інвестиційні, іпотечні. Призначення банків. Принципи роботи. Функції. Сутність позичкового проценту.

Капітал у сфері торгівлі. Торговий прибуток. Сутність торгового капіталу. Торговий прибуток. Оптова і роздрібна торгівля.

Цінні папери як фіктивний капітал сфери обігу. Фондові біржі. Фіктивний капітал. Акція. Дивіденд. Номінальна і курсова ціна акцій. Облігація. Ощадний сертифікат. Вексель. Фондовий ринок. Різновиди фондового ринку. Фінансові посередники. Фондова біржа. Валова біржа.

Тема 6. Підприємство як товаровиробник. Валовий дохід і прибуток. Витрати виробництва і прибуток

Підприємництво як суб'єкт ринкової економіки. Підприємство: сутність, функції, моделі. Правові форми підприємств: одноосібне володіння, партнерство, корпорація, їх переваги та недоліки. Індивідуальне, сімейне, приватне, колективне, державне, комунальне, спільне, орендне підприємство. Форма організації – товариство, асоціація, корпорація (акціонерне товариство), консорціум, концерн, холдинг. Вертикальне та горизонтальне об'єднання підприємств, конгломерати. Лізингові, інноваційні підприємства; венчурні, брокерські (маклерські) фірми, фінансово-промислові групи. Малі, середні і великі підприємства.

Капітал підприємства і його кругообіг. Види капіталу підприємства: обіговий, основний, організаційний, інтелектуальний, гудвіл. Фактори і витрати виробництва. Підприємницьке право. Виробнича функція. Матеріальні ресурси підприємства. Фінанси підприємства. Баланс підприємства. Техніко-технологічний рівень виробництва. Ноу-хау. Виробнича і соціальна інфраструктура.

Ефективність виробництва: сутність, типи. Позитивний та негативний ефект росту масштабів виробництва. Закон оптимальності. Загальна природа витрат виробництва, їх види і структура. Постійні та змінні витрати. Граничні та маржинальні витрати. Правило користування ресурсів. Закон найменших витрат. Витрати виробництва у коротко-строковому періоді.

Валовий дохід підприємства. Підприємницький дохід. Категорії середнього, валового та граничного доходу. Принципи зіставлення валового доходу із валовими втратами та граничного доходу із граничними втратами. Поняття прибутку. Фактори, які визначають розмір прибутку. Типи прибутку: розрахунковий, нормальний, економічний. Максимізація прибутку підприємства (фірми). Фактори, які визначають розмір прибутку в умовах досконалої та недосконалої конкуренції. Закон підприємницького доходу – закон диференційованої норми прибутку.

Теорія вартості та ціни в концепціях основних економічних напрямків та шкіл. Ціна як економічна категорія. Економічний зміст та сутність ціни. Функції ціни. Ціноутворення та ринок. Цінова політика в економічній діяльності підприємств (фірм). Постановка задач та визначення методів ціноутворення. Основні стратегічні підходи до проблеми ціноутворення. Механізм ціноутворення.

Оборот капіталу. Основний і оборотний капітал підприємства. Стадії кругообігу капіталу. Кругообіг капіталу. Час виробництва. Час обігу. Річна маса. Фізичний і моральний знос основного капіталу. Амортизація. Амортизаційні фонди. Сутність підприємництва, його роль у ринковій економіці. Ознаки і функції підприємництва. Сфери і типи підприємництва. Суб'єкти підприємництва. Малий бізнес. Проблеми розвитку цивілізованого підприємництва в Україні. Економічний закон конкуренції.

Принципи та методи управління фірмою. Елементи процесу управління. Внутрішні і зовнішні середовище управління. Соціальна відповідальність та етика. Моделі прийняття рішень. Стиль і структура менеджменту. Економічний примус. Система людських відносин. Система стимулювання працею. Особливості управління для фірм різних організаційно-правових форм, великого та малого бізнесу. Організаційна структура управління. Конкуренція стратегічного управління. Функції управління: стратегічне планування. Планування реалізації, контроль і стимулювання.

Тема 7. Галузеві особливості виробництва і функціонування капіталу. Форми прибутку, процент і рента

Суб'єкти і об'єкти підприємництва в аграрному секторі. Організаційно-правові форми підприємництва. Вплив природних факторів агробізнесу. Особливості – використання природних об'єктів. Земельна власність. Землеволодіння. Землекористування. Розпорядження землею. Селянське фермерське господарство.

Рентні відносини. Природні особливості сільськогосподарського виробництва. Аграрні відносини. Рентні відносини. Земля – об'єкт підприємництва і власності. Оренда землі. Джерела земельної ренти. Різна якість земельних ділянок. Родючість. Кращі і гірші умови господарювання. Отриманий і середній прибуток.

Диференційна рента. Монопольна рента. Абсолютна рента. Ціна землі. Агропромислова інтеграція та її форми. Спеціалізація та інтеграція. АПК. Індустріалізація сільського господарства. Розвиток виробничої і соціальної інфраструктури. Механізм реалізації аграрних відносин в умовах ринкової економіки. Державне регулювання агроринку: загальнодержавне регулювання, аграрна політика, безпосереднє регулювання ринку. Ціни на аграрну продукцію. Фактори формування. Гарантована ціна. Закладна ціна. Цільова ціна. Ціни підтримки. Паритет цін. Бюджетне субсидування і оподаткування агробізнесу. Кредитування агробізнесу. Кооперативи у сфері агробізнесу – локальні, регіональні, міжрегіональні.

Тема 8. Капітал: процес виробництва і нагромадження. Суспільне відтворення. Суспільний продукт і його основні форми

Сутність процесу відтворення. Рівні відтворення. Особливості відтворення в умовах ринкової економіки. Розширене відтворення. Відтворення ВВП. Підрозділи виробництва. Перенесена вартість. Необхідний продукт. Додатковий продукт. Відтворення робочої сили. Відтворення виробничих відносин. Відтворення природних ресурсів.

Макроекономіка. Роль макроекономічних показників. Національне багатство. Потенційне та реальне національне багатство. Засоби його вимірювання. Економічна оцінка природних та трудових ресурсів, наукового потенціалу. Система національних рахунків.

Валовий національний продукт. Валовий внутрішній продукт, чистий національний продукт. Валовий національний продукт, його форми і фактори відтворення. Умови ринкового саморегулювання. Національний дохід, первинний розподіл та перерозподіл. Макроекономічні пропорції в національній економіці. Міжгалузевий баланс. Матриця прямих витрат. Статистична та динамічна моделі міжгалузевого балансу. Фінанси в системі економічних відносин. Фінансові ресурси і фінансова політика. Доходи і видатки держбюджету. Фінансові установи. Податки й принципи оподаткування. Крива Лаффера.

Кредитна система. Форми кредиту і принципи кредитування. Джерела забезпечення кредиту. Кредитні установи. Центральний емісійний та спеціалізований банки. Кредитні гроші. Позичковий відсоток і ділова активність.

Структура фінансово-кредитної системи. Податкова інспекція. Місцеві бюджети. Національний банк України. Становлення системи комерційних банків. Вплив фінансово-кредитної системи на стабільність, ефективність і соціальну справедливість у суспільстві. Інтенсивний тип відтворення. Сутність інтенсивного типу відтворення. Форми інтенсивного відтворення: фондосмна, фондозберігаюча, нейтральна, всебічна. Нова якість економічного зростання. Нагромадження, його ефективність і напрями розвитку. Сутність нагромадження і закон нагромадження. Виробниче і невиробниче нагромадження. Фонд нагромадження і його структура. Ефективність нагромадження.

Відтворювальна структура суспільного виробництва. Економічне значення структури суспільного продукту для процесу відтворення. Пріоритети у розвитку галузей і технологій. Проміжне споживання. Відшкодування. Споживання. Нагромадження. Фонди споживання. Фонди нагромадження. Нагромадження, як основне джерело економічного росту. Валові та чисті інвестиції. Мультиплікатор. Відтворення та циклічність. Економічні кризи. Циклічний характер відтворення. Зміст, риси і фази економічного циклу. Фактори, які впливають на хід фаз економічного циклу. Загальна ринкова рівновага. Матеріальна основа циклічного економічного росту. Довгі, середні та короткі економічні хвилі. Особливості економічних циклів на сучасному етапі.

Структурні зрушення в пропорціях суспільного відтворення. Економічна політика держави на різних етапах економічного циклу. Антикризисне регулювання. Матеріальна основа, причини та особливості економічної ситуації в Україні. Пріоритетні напрями розвитку економіки. Зростання ролі соціальної сфери.

Тема 9. Наймана праця і заробітна плата. Економічний розвиток. Зайнятість, відтворення робочої сили та їх регулювання державою

Доходи споживчого призначення. Сутність доходу. Виробниче і споживче призначення доходу. Матеріальні витрати. Система доходів споживчого призначення. Доход від трудової та підприємницької діяльності. Суспільні доходи та благодійні фонди споживання. Соціальні фонди держави. Доходи від власності. Матеріальна основа мотивації людей до господарювання. Джерела і види доходів: винагородження за працю найманих працівників, рентні платежі, відсоток і підприємницький дохід, доходи від власності. Заробітна плата: сутність, види, форми, системи. Доплати і надбавки. Рента, її види і форми реалізації. Підприємницький дохід і відсоток. Доходи від власності, дохід некорпоративного підприємницького сектору і прибуток корпорацій. Домогосподарства як одержувачі доходу. Тенденції у нерівності доходів. Крива Лоренса. Коefіцієнт Джини. Рівень життя.

Заробітна плата. Заробітна плата, як ціна товару «робоча сила». Країнова диференціація. Чинники формування рівня заробітної плати: суспільна продуктивність; величина вартості робочої сили; інтенсивність праці; організація трудових відносин. Споживчий кошук. Заробітна плата як форма розподілу за працю. Міра праці. Чинники якості праці – постійні і змінні. Нормування. Заробітна плата як об'єкт конкуренції на ринку праці. Організація заробітної плати і її вдосконалення. Номінальна і реальна заробітна плата. Склад заробітної плати – основна і додаткова частини. Індивідуальні і колективні результати праці. Надбавки. Форми заробітної плати – відрядна і погодинна. Тарифна система України. Тарифні ставки, сітка.

Форми розподілу доходів за трудові результати і економічну діяльність. Доходи працівників у колективних підприємствах. Доходи від індивідуальної трудової діяльності. Доходи підприємств. Соціальні фонди держави. Сутність та види соціальних фондів держави. Фонди спільного задоволення потреб. Фонди для непрацездатних. Структура соціальних фондів держави. Економічне призначення. Способи розподілу серед членів суспільства. Джерела формування. Форми надання споживачам. Доходи від власності. Допоміжна форма розподілу доходів до заробітної плати. Доходи від власності і соціальна справедливість. Сімейні доходи і структура їх використання. Оптиміальний споживчий бюджет. Розподіл і перерозподіл чистого доходу і чистого прибутку. Форми чистого доходу і чистого продукту.

Людські ресурси суспільства. Населення. Економічно активне населення. Зайняти економічною діяльністю. Безробітні. Трудові ресурси. Працездатне населення. Працездатний вік. Відтворення населення і ресурсів для праці. Відтворення населення. Міграційні процеси. Соціальний рух населення. Типи відтворення населення: інтенсивне, екстенсивне. Режими відтворення: розширений, простий, звужений. Трудовий потенціал суспільства. Зайнятість населення. Соціально-економічна сутність зайнятості. Чисельність зайнятих. Рівень зайнятих. Продуктивна (ефективна) та раціональна зайнятість.

Соціально-економічна політика зайнятості. Основні принципи. Проблеми зайнятості в Україні. Скорочення попиту на працю. Регіональні проблеми зайнятості. Сільське безробіття. Приховане безробіття. Неформальна і нетоварна зайнятість. Безробіття. Сутність та види безробіття – структурне, фрикційне, циклічне. Кон'юнктурне (циклічне), сезонне, приховане, часткове, добровільне безробіття. Закон Оукена. Заходи боротьби з безробіттям. Допомога по безробіттю.

Тема 10. Домогосподарство в системі економічних відносин

Домогосподарства як суб'єкти ринкових відносин. Сутність та функції домогосподарств. Доходи домогосподарств та їх розподіл. Джерела доходів домогосподарств. Трансфертні платежі. Статті доходів. Прожитковий мінімум. Оптиміальний споживчий бюджет. Розподіл доходів між домогосподарствами – функціональний і особистий. Витрати на споживання. Заощадження домогосподарств. Споживання домогосподарств. Споживчі витрати і поведінка споживачів. Ефект доходу. Ефект заміни. Споживчий надлишок. Максимізація граничної корисності. Заощадження.

Тема 11. Сутність і структура світового господарства. Форми міжнародних економічних відносин

Основні риси світового господарства та законності його розвитку. Поняття світового господарства. Світові ринки. Міжнародні економічні відносини. Сфери світового господарства: виробничо-інвестиційна, науково-технічна, міжнародної торгівлі, міжнародна валютно-фінансова. Параметри класифікації країн в світовому господарстві: рівень індустріального розвитку, структура економічних відносин, рівень і якість життя населення; участь держави в міжнародному поділі праці. Альтернативність суспільного розвитку. Вільні економічні зони.

Етапи розвитку світового господарства: світової торгівлі, іноземних інвестицій, економічної інтеграції. Історичні етапи: I – формування: експорт капіталу, монополізація, колонізація, світові війни; II – протистояння систем, ліквідація колоній, інтеграційні процеси; III – глобалізація. Інтернаціоналізація і міжнародний поділ праці. Міжнародна спеціалізація виробництва: предметна, подетальна, технологічна. Міжнародна кооперація. Транснаціональні корпорації (ТНК). Економічна інтеграція. Види інтеграційних об'єднань: зона вільної торгівлі, митний союз, економічний союз, повна інтеграція. Виникнення інтеграційних об'єднань. Сутність світової торгівлі. Світовий товарний ринок. Функції і фактори розвитку. Типи торгівельної політики: лібералізм, протекціонізм. Провідні тенденції розвитку світової торгівлі. Мито. Ставки мита. Нетарифні бар'єри.

Міжнародні торгівельні організації. СОТ, ГАТТ. Принципи діяльності. Сутність і причини вивозу капіталу. Форми вивозу капіталу: інвестиції, кредити, економічна допомога. Способи вивозу підприємницького капіталу. Сучасні тенденції розвитку прямих інвестицій. Міжнародний кредит. Принципи, джерела, форма надання. Світові фінансові центри.

Сутність та причини міжнародної міграції робочої сили. Форми та тенденції міграції робочої сили. Міграційна політика та соціально-економічні наслідки міжнародної міграції. Імміграційні квоти. Сутність та форми міжнародних науково-технічних зв'язків. Трансфер технологій. Світова валютна система. Валютний курс. Паритет. Міжнародна валютна система. Еволюція світової валютної системи: золотий стандарт, золотодивізний стандарт, золотовалютний стандарт, валютна система. Колективна валюта. Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство. Особливості зовнішньоекономічного сектору в трансформаційних економіках. Міжнародні умови формування зовнішнього сектору. Природні порівняльні переваги України. Економічні проблеми України, отримані у спадок. Набуті порівняльні переваги України на світовому ринку. Сутність механізму зовнішньоекономічних зв'язків. Основні складові зовнішньоекономічної політики України. Характеристика участі України в сферах світового господарства: виробничо-інвестиційній, науково-технічній, міжнародній торгівлі, міжнародній валютно-фінансовій.

Тема 12. Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України

Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобалізація світової економіки. Глобальні проблеми, їх класифікація: проблеми сфери взаємодії людини і природи; проблеми соціально-економічних та воєнно-політичних відносин; проблеми розвитку людини. Глобальні проблеми і шляхи їх розв'язання людством. Безбезпека глобальних проблем. Проблема збереження миру. Демілітаризація економік. Екологізація розвитку. Міжнародне співробітництво в розв'язанні глобальних проблем та розвитку світового господарства. Необхідність співробітництва в планетарному масштабі. Джерела подолання глобальних проблем.

2.2. «МІКРОЕКОНОМІКА» Програма дисципліни

Тема 1. Предмет і метод мікроекономіки

Проблема обмеженості ресурсів і необхідність вибору. Зміст, співвідношення і генезис термінів «політична економія», «економічна теорія» («теоретична економіка», «економіко») та ін. Предмет дисципліни «Економіка» («Теоретична економіка», «Економікс»). Макро- та мікроекономіка як найважливіші складові сучасної теоретичної економіки. Альтернативність цілей використання обмежених ресурсів. Рациональність поведінки суб'єктів ринкових відносин. Методологія мікроекономіки: граничний аналіз, моделювання: графічне, аналітичне, табличне; оптимізація і визначення рівноваги. Мікросистема: поняття, різновиди. Мета, роль і особливості функціонування мікросистем у ринковій економіці. Матриця ринкових форм. Основні характеристики (ознаки) ринків досконалої та недосконалої конкуренції. Характеристика дії мікросистем у різних ринкових ситуаціях. Мета та завдання дисципліни. Взаємозв'язок з іншими дисциплінами. Характеристика базових підручників, що репрезентують зарубіжні та вітчизняні школи мікроекономіки.

Тема 2. Теорія граничної корисності і поведінка споживача

Поняття потреби, види потреб. Економічні блага, їх класифікація. Поняття корисності, її особливості та спосіб досягнення. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності як залежність між кількістю одиниць споживаного блага та рівнем корисності, що досягається споживачем. Процес споживання та динаміка зміни сукупної і граничної корисності. І закон Госена. Закон спадної граничної корисності блага, його графічне зображення. Вплив на поведінку споживача бюджетних обмежень і цін. Модифікація функції корисності як залежності між кількістю споживаних благ та рівнем корисності за умови бюджетних обмежень. Сутність раціонального вибору споживача. Поняття рівноваги споживача. Модель споживання набору благ. ІІ закон Госена. Еквімаржинальний принцип досягнення раціонального вибору та рівноваги споживача. Поняття попиту на блага. Моделювання поведінки споживача, який прагне раціоналізувати свій вибір з урахуванням спадної граничної корисності блага: визначення індивідуального попиту на блага.

Система переваг споживача та її основні елементи: здатність до ранжування альтернатив; транзитивність переваг; ненасиченість благами; субститутуальність. Множинність благ та повна інформованість споживача, зовнішні умови для здійснення вибору. Особливості аналізу функції корисності з ординалістських позицій. Криві байдужості як спеціальний інструментарій мікроекономічного аналізу. Спадний характер та неможливість перетину кривих байдужості за кращих однакових умов. Карта байдужості. Гранична норма заміщення благ: сутність і методика обчислення. Наслідок динаміки норми у поясненні форми кривих байдужості. Крайні випадки взаємозаміщення та взаємодоповнення благ. Бюджетне обмеження і можливості споживача. Бюджетна лінія: рівняння і графічна побудова. Визначення нахилу бюджетної лінії та кута нахилу внаслідок зміни цін на блага. Вплив зміни доходу споживача на положення бюджетної лінії та на процес споживання. Два підходи до оптимізації споживчого вибору, їх гранична інтерпретація. Вирівнювання зважених граничних корисностей і рівновага споживача. Різні випадки досягнення рівноваги: «кутова» і «внутрішня» рівновага. Зміна оптимального стану споживача в результаті зміни його доходу. Графічний аналіз і побудова лінії «дохід-споживання». Нахил лінії як свідчення ставлення споживача до благ.

Поняття «нормальних» і «неякісних» товарів. Крива Енгеля. Закон Енгеля. Розподіл споживчих витрат за напрямками їх використання. Зміна вибору споживача в результаті зміни ціни одної з товарів та обох товарів. Побудова лінії «ціна-споживання». Траєкторія зміни споживання внаслідок зниження цін. Побудова лінії індивідуального попиту споживача. Визначення умов моделі, що аналізується: зменшення ціни одного з товарів за незмінних цін на інші товари та незмінного доходу споживача. Неоднозначність впливу на споживчий вибір. Розкладання сукупної зміни і обсягу попиту на дві складові: ефект доходу і ефект заміщення. Одно- та різнонаправлений вплив ефектів. Парадокс Гіфена. Ефекти заміщення і доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на блага в ординалістській теорії корисності. Утворення «надлишку споживача» в результаті перевищення корисності товарів за ціною. Приріст надлишку споживача як показник зміни його добробуту. Сукупний надлишок споживача та формування ринкового попиту на певний товар. Зміна надлишку і втрати в результаті введення податків та дотацій на товари.

Тема 3. Попит, пропозиція, їх взаємовідносини

Попит на товари в умовах досконало конкурентного ринку. Ринковий попит як сума індивідуального попиту усіх споживачів певного товару. Зображення попиту: аналітичне, табличне та графічне. Закон попиту та його пояснення базовими положеннями теорії поведінки споживача. Соціальні ефекти, що ускладнюють зв'язок між індивідуальним та ринковим попитом: ефекти «юрби», «сноба», «Веблена». Цінові та нецінові детермінанти попиту. Зміна величини (обсягу) попиту: переміщення вздовж функціонально заданої лінії попиту. Зміна попиту в цілому під впливом нецінових детермінант, його графічна ілюстрація. Особливості взаємовпливу цін взаємопов'язаних товарів.

Принципова оцінка дії цінових та нецінових детермінантів попиту в діагностиці реальних ситуацій на товарних ринках. Концепція цінової еластичності попиту у визначенні міри чутливості споживача до зміни цін на товари. Методичні підходи до обчислення показника еластичності. Діапазон числових значень коефіцієнта прямої цінової еластичності попиту. Чинники цінової еластичності попиту, особливості їх впливу. Сутність абсолютно еластичного та абсолютно нееластичного попиту. Взаємозв'язок між ціною та валовим виторгом за різної еластичності. Методика обчислення коефіцієнта еластичності попиту за доходом, параметри його значень для «нормальних» та «неякісних» товарів. Сутність «перехресної» еластичності попиту, методика обчислення відповідного коефіцієнта. Кількісні параметри еластичності для взаємозамінних та взаємодоповнюючих товарів.

Практичне використання концепції «перехресної» еластичності попиту для обґрунтування цінової політики продавців (виробників) взаємозв'язаних товарів. Сутність поняття «пропозиції». Закон пропозиції та його аргументація: ціна як ринковий стимул для виробника: збільшення граничних витрат як стримуючий фактор збільшення обсягу виробництва тощо. Аналітичне, табличне та графічне зображення пропозиції. Цінові та нецінові детермінанти пропозиції. Різниця понять «зміна пропозиції» та «зміна обсягу пропозиції». Зеув кривої пропозиції під впливом нецінових детермінант. Методика обчислення рівня цінової еластичності пропозиції. Фактори, що впливають на еластичність пропозиції. Перехресна еластичність пропозиції та її вплив на стратегію товаровиробника. Табличне та графічне зображення ринкової пропозиції. Альтернативна вартість, крива виробничих можливостей та крива ринкової пропозиції.

Тема 4. Мікроекономічна модель підприємства

Підприємство як суб'єкт ринкових відносин, економічна організація, найважливіший різновид мікросистем. Спрощена схема ринково-виробничої системи (вхід, процесор, вихід). Підприємство як закупівельна система, товаровиробник та продавець. Динамічність зовнішнього середовища і його вплив на внутрішню динаміку виробництва. Поняття адаптивності, гнучкості та гомеостатичності у виробничо-ринковій системі. Фактор часу і періоди функціонування підприємства: миттєвий, короткий і тривалий. Поняття оптимального та рівноважного станів підприємства. Фактори виробництва, їх групування та варіації. Поняття і параметри виробничої функції. Сукупний, середній та граничний продукт. Витрати виробництва, економічний та бухгалтерський підходи до їх визначення. Альтернативні витрати та їхній склад. Сукупні, середні та граничні витрати. Поняття загального (сукупного, валового), середнього та граничного доходу. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Різні концепції прибутку. Сукупний, середній та граничний прибуток.

Тема 5. Варіації факторів виробництва та оптимум товаровиробника

Виробнича функція з одним змінним фактором і її графічне зображення. Феномен «згасання» виробничої функції. Правило спадної віддачі (продуктивності) змінного фактору виробництва. Еластичність виробництва: поняття, методика обчислення показників, діапазон змін. Обґрунтування управлінських рішень щодо розширення та згоргання виробництва. Виробнича функція з двома змінними факторами. Зміна однакового продукту (виробничої байдужості) – ізокванта. Карта ізоквант. Заміщення факторів виробництва. Гранична норма технічного заміщення. Можливі конфігурації ізоквант. Еластичність заміщення. Доповнюваність, подільність, мобільність та інтенсивність використання факторів виробництва. Збільшення випуску за рахунок пропорційного нарощування обсягів ресурсів. Постійна (стала), спадна та зростаюча віддача від масштабу. Поняття однорідних та неоднорідних виробничих функцій. Графіки віддачі від масштабу однорідних виробничих функцій.

Причини позитивного та негативного ефекту від масштабу. Еластичність масштабу та її взаємозв'язок з еластичністю виробництва. Вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Умови комбінації (заміщення) факторів. Лінія однакових витрат – ізокоста. Спільний графік однакового продукту та однакових витрат. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми в короткому та тривалому періодах. Межі розширення в короткому періоді. Оптимальний шлях розвитку в тривалому періоді. Ізокліна варіація факторів виробництва. Зміна цін на ресурси.

Тема 6. Витрати виробництва

Часткова варіація факторів виробництва і функція витрат. Постійні та змінні витрати (сукупні та середні). Типовий характер зміни витрат у короткому періоді. Закон неминучого зростання граничних витрат (зниження доходності). Ізоквантна, пропорційна та ізокліна варіації факторів виробництва та функція витрат. Криві тривалих витрат (сукупних і середніх) як такі, що огинають криві короткотермінових витрат. Види кривих тривалих середніх витрат. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства. Варіанти технологічного вибору фірми в процесі вироблення довготермінової стратегії розвитку. Оптимальна виробнича потужність. Мінімумально ефективний розмір виробництва та структура ринку.

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції

Ознаки й умови досконалої конкуренції: атомістичність, відкритість, мобільність ресурсів, прозорість, однорідність товару тощо. Поліполістичний спосіб поведінки суб'єктів ринку. Ринковий попит на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Графічне зображення попиту, середнього, граничного і сукупного доходу підприємства. Максимізаційно-мінімізаційні цілі підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимальних обсягів випуску: два підходи. Поведінка підприємства за умов зміни ринкової ситуації. Правила поведінки підприємства, їхня універсальність. Пропозиція фірми у короткотерміновому періоді, її зв'язок з кривими витрат: графік галузевої пропозиції. Поняття ринкової рівноваги. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Рівноважна функція ціни. Вплив зміни попиту і пропозиції на стан рівноваги, рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку. Деякі варіанти комбінації попиту та пропозиції: множинність рівноваги. Сталість ринкової рівноваги. Рівновага фірми та галузі у короткотерміновому періоді. Рухомість ринкового попиту та пропозиції. Звуження мотивації діяльності підприємства з одночасним розширенням можливостей маневрування ресурсами. Пропозиція фірми в довготерміновому періоді. Крива ринкової пропозиції на тривалому інтервалі та її можливі конфігурації (галузі з постійними, зростаючими, спадними витратами та їхні комбінації). Тривала рівновага підприємства, галузі, ринку та механізм її підтримки.

Тема 8. Монопольний ринок

Поняття одного продавця, ринкової (монопольної) влади у вузькому та широкому розумінні слів. Ознаки «чистої» монополії: один продавець, відсутність замінників товару, бар'єри для доступу конкурентів у монополізовану галузь. Крива попиту монополіста. Одночасний вибір монополістом ціни й обсягу виробництва. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Правило максимізації прибутку. Деякі варіанти стану фірми-монополіста у короткому періоді. Пропозиція монополіста та особливості її формування. Визначення монополістичної ціни. Цінова дискримінація: поняття, умови, різновиди.

Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді. Свідоме створення та підтримування вхідних бар'єрів монополістом. Досягнення та утримання ринкової влади монополістом у тривалому періоді. Різновиди монополії: відкриті, закриті, природні, державні, недержавні тощо. Діагностування монополістичної влади. Особливості поведінки реальних монополій. Економічні наслідки монополізації галузі, порівняльна оцінка конкурентного та монополістичного ринків, потреба у державному регулюванні монополії, антимонопольна політика.

Тема 9. Олігополія

Нечисленність фірм в олігополістичних галузях, високі бар'єри для входження в галузь, загальна взаємозалежність підприємств. Поведінка олігополістів: некооперативна й кооперативна. Цінові війни за некооперативної поведінки: межі зниження рівня цін, наслідки для споживачів і товаровиробників. Аналіз взаємовідносин двох товаровиробників у статичній моделі Курно: договірність і конкурентна рівновага. Інтерпретації дуополії – моделі Бертрана, Еджворта, Штакельберга. Олігополія з погляду теорії ігор. «Дилема ув'язнених» – приклад некооперативної гри з ненульовою сумою. Аналіз «ламаної» лінії попиту. Негнучкість цін. Формування підприємством політики стабілізації цін і маневрування капітальними витратами (стабільність середніх змінних витрат). Інституційні аспекти утворення та діяльності картельних спілок. Таємні змови, їх міцність і загострення конкуренції. Антитрестовське законодавство як чинник, що протидіє таємній змові. Ціноутворення за принципом «витрати плюс». Ефективність олігополії порівняно з іншими ринковими структурами. Економічні наслідки олігополії. Можливості державного регулювання за олігополії.

Тема 10. Ринок монополістичної конкуренції

Спільні риси та відмінності монополістичної конкуренції порівняно з досконалою конкуренцією та чистою монополією. Кількість товаровиробників та диференціація виробів. Умови входження в галузь. Нецінова конкуренція за даною ринковою структурою. Еластичність попиту за монополістичної конкуренції. Прибутковість та збитковість підприємства у короткотерміновому періоді. Визначення оптимального обсягу продажу та цінова політика. Умова досягнення і підтримання беззбитковості в довгостроковому періоді. Сутність і передумови розвитку нецінової конкуренції. Поглиблення диференціації продукту: позитивні наслідки і загрози. Реклама товару. Вплив рекламної діяльності на обсяг продажу і витрати. Наслідки нецінової конкуренції для споживачів: діапазон споживчого вибору і втрати вільного часу. Позитивний і негативний аспекти рекламної пропаганди товарів. Надлишкова виробнича потужність і наслідки для товаровиробника та суспільства в цілому.

Тема 11. Ринки факторів виробництва

Попит на товар та попит на фактори виробництва. Ринки факторів виробництва, їх функції в економіці. Споживання факторів виробництва: цілі та обмеження. Граничний фізичний продукт виробничого ресурсу. Виробнича функція, витрати виробництва та попит на фактори виробництва. Вплив різновиду структури ринку товару на похідний попит. Особливості поведінки підприємства-покупця на монополістичному та олігополістичному ринках факторів виробництва. Індивідуальний та галузевий попит на фактори виробництва. Функція галузевого похідного попиту. Зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс виробництва. Аналіз залежності між ринком товару та ринком ресурсу щодо обсягів та цін, її графічне зображення.

Монопольний ринок товару та ринок факторів виробництва. Функція монополістичного похідного попиту, аналітичне та графічне зображення. Порівняння похідних попиту за монополією та досконалою конкуренцією. Порівняння граничного доходу та граничних витрат товаровиробника при споживанні одного фактору виробництва. Вартісний граничний продукт та ціна фактора. Основне правило визначення попиту на фактори виробництва. Умова довгострокової рівноваги підприємства з урахуванням похідного попиту. Функції ринків ресурсів в економіці. Споживання виробником факторів виробництва: цілі і обмеження. Граничний фізичний продукт ресурсу, методика його обчислення і графічна інтерпретація. Гранична дохідність ресурсу для різних виробників. Граничні витрати ресурсу і максимізація прибутку виробником. Попит на ресурси, зміна обсягу попиту та попиту в цілому. Цінова еластичність попиту на ресурс. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Сутність та особливості використання поняття заробітної плати. Характеристика досконало конкурентного ринку праці. Граничний вигаш виробника від найманої праці. Обґрунтування рішення про наймання. Попит окремого виробника на працю. Формування галузевого та ринкового попиту на працю.

Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво. Обґрунтування вибору робітника щодо праці і відпочинку: інструментарій ординалістської теорії корисності. Ефекти зміни доходу і заміщення за змін заробітної плати. Криві пропозиції праці, що «вигинаються назад». Ринкова пропозиція послуг праці. Диференціація заробітної плати. Рівновага на ринку праці: двосекторна модель. Попит монополії на працю і монополістична рівновага. Монополістичний та олігополістичний ринки, їх особливості. Граничні витрати на працю для монополіста. Прийняття рішення про наймання на монополістичному ринку праці.

Монопольна влада продавців праці, Контроль професілок над пропозицією робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці. Двостороння монополія і визначення реального рівня заробітної плати. Дискримінація на ринках робочої сили. Проблеми еквівалентності праці. Капітал як ресурс тривалого використання, форми капіталу. Рух капіталу і капітальні фонди. Поняття позичкового процента. Вплив ставки позичкового процента на короткострокові інвестиційні проекти підприємств. Обґрунтування інвестиційних рішень у тривалому періоді. Часова перевага, як економічна категорія. Гранична норма часової переваги, її графічна інтерпретація. Міжчасове бюджетне обмеження та міжчасова рівновага накопичувача. Ефекти зміни доходу і заміщення в результаті зміни ставки позичкового процента. Ринкова ставка позичкового процента, однозначність її для позичальників та кредиторів. Вплив зміни ставки на рівноважний обсяг підприємницьких інвестицій. Поняття поточної або дисконтованої вартості, методика її обчислення. Поточна вартість і ринкова ціна основних фондів. Обґрунтування інвестиційних рішень, щодо придбання основних фондів. Ризик в інвестуванні та оцінка надійності вкладень.

Тема 12. Загальна ринкова рівновага. Інституціональні аспекти ринкового господарства

Часткова та загальна рівновага. Необхідність визначення ринкової системи як цілого, дослідження взаємодії та взаємозалежності її частин. Аналіз загальної рівноваги. Ефект зворотного зв'язку. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом. Закон Вальраса. Необхідність та вигоди ринкового обміну. Порівняння граничних норм заміщення для пар товарів, що обмінюються. Діаграма Еджуорта. Ефективність при обміні. Крива контрактів. Парето-ефективний розподіл. Крива можливостей споживачів. Загальна рівновага за Парето. Ефективність та справедливість. Розподіл виробничих ресурсів. Діаграма Еджуорта. Крива виробничих контрактів. Парето-оптимальний розподіл ресурсів. Рівновага виробника на конкурентному ринку (фактори виробництва). Крива виробничих можливостей та ефективність випуску. Ефективність на конкурентних ринках товарів.

Сукупна (зведена) ефективність конкурентних ринків (при обміні, при використанні вкладень у виробництво, на ринку товарів). Причини обмеженої спроможності ринкового регулювання: наявність ринкової влади, непрозорість ринків, неповна чи асиметрична інформація, вплив зовнішніх ефектів, існування суспільне значущих благ, позаринкова діяльність суб'єктів ринку та неринкові механізми регулювання тощо. Оптимум та квазіоптимум ринкової системи. Теорія загальної рівноваги та політика у галузі економіки добробуту. Критерії оцінки добробуту. Сучасна економічна теорія про права власності як сукупність санкціонованих норм поведінки. Трансформування, власності та ринкові процеси.

Інституціональна природа сучасної фірми. Загальні, специфічні, інтер специфічні ресурси фірми. Контрактна концепція фірми. Трансакційні витрати. Поняття про зовнішні ефекти. Негативні та позитивні зовнішні ефекти. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Коригуючі податки та субсидії. Теорема Коуза. Забруднення навколишнього середовища. Роль держави у вирішенні екологічних проблем. Споживчі властивості суспільних благ: загальнодоступність, неконкурентність та невиключність. Суспільні блага та ефективність. Неспроможність ринкового механізму регулювати ефективність суспільних благ та функції держави.

2.3. «МАКРОЕКОНОМІКА»

Програма дисципліни

Тема 1. Макроекономіка як наука

Вступ до макроекономіки. Місце макроекономіки в системі економічних наук. Суперечність між суспільними потребами та економічними ресурсами - головна проблема суспільства. Ефективність економіки та головне завдання макроекономіки. Об'єкт і предмет макроекономіки. Економічна система як об'єкт макроекономіки. Суб'єкти економіки. Механізм функціонування економіки як предмет макроекономіки. Позитивна і нормативна функції макроекономіки. Макроекономіка та економічна політика. Метод макроекономіки. Моделювання як основний метод макроекономічного аналізу. Припущення, екзогенні та ендогенні змінні макроекономічних моделей. Запаси і потоки як два види кількісних змінних.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Система національних рахунків як нормативна база макроекономічного рахівництва. Методологічні принципи побудови СНР. Основні категорії СНР: інституціональні одиниці, сектори, рахунки, економічні операції. Основні макроекономічні показники. Методи розрахунку ВВП: виробничий, кінцевого використання, розподільчий. Валовий національний дохід і наявний валовий національний дохід. Особистий і після податковий дохід. Макроекономічні показники на чистій основі. Номінальний і реальний ВВП. Дефлятор ВВП. Інфлювання та дефлювання ВВП.

Тема 3. Макроекономічна нестабільність

Циклічність як форма економічного розвитку. Сутність і структура економічного циклу. Види економічних циклів. Індикатори циклічних коливань. Зайнятість і безробіття. Неповна зайнятість і рівень безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Повна зайнятість, природне безробіття і потенційний ВВП. Закон Оукена і втрати економіки від циклічного безробіття. Інфляція та її наслідки. Обчислення темпу інфляції. Види інфляції в залежності від темпів її росту. Інфляція попиту та інфляція витрат, очікувана і неочікувана інфляція. Стагфляція. Основні соціально-економічні наслідки інфляції.

Тема 4. Макроекономічна рівновага

Економічний кругообіг в умовах чистого ринку. Структура моделі економічного кругообігу. Взаємодія між домогосподарствами і підприємствами на ринку ресурсів і продуктів. Роль фінансових посередників в економічному кругообігу. Сукупний попит. Сутність сукупного попиту і його відмінність від одного товарного попиту. Крива сукупного попиту. Цінові і нецінові фактори сукупного попиту та їх вплив на його криву. Сукупна пропозиція. Сутність сукупної пропозиції. Класична модель сукупної пропозиції і виробнича функція. Крива сукупної пропозиції в довгостроковому періоді. Кейнсіанська модель сукупної пропозиції. Крива сукупної пропозиції в короткостроковому періоді. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції. Сукупний попит - сукупна пропозиція як модель економічної рівноваги. Довгострокова і короткострокова рівновага. Порушення рівноваги та її відновлення.

Тема 5. Споживання, заощадження та інвестиції

Споживання як функція післяподаткового доходу. Графік споживання і заощадження. Середня і гранична схильність до споживання і заощадження. Автономне споживання та фактори, які на нього впливають. Інвестиційна функція. Роль інвестицій в економіці. Відсоткова ставка як фактор інвестиційного попиту. Номінальна і реальна відсоткова ставки. Відсоткова ставка і чиста прибутковість інвестицій. Крива сукупного попиту на інвестиції. Фактори автономних інвестицій та їх вплив на криву інвестиційного попиту. Сутність мультиплікатора інвестицій. Таблична модель інвестиційного процесу. Модель простого мультиплікатора. Мультиплікативна зміна реального ВВП. Вплив інфляції на ефект мультиплікатора.

Тема 6. Сукупні видатки та ВВП

Сукупні видатки і рівноважний ВВП. Визначення рівноважного ВВП на основі методу «видатки – випуск». Фактичні і заплановані видатки. Модель «кейнсіанський хрест». Визначення рівноважного ВВП методом «вилучення - ін'єкції». Система вилучень та ін'єкцій в економічному кругообігу. Приватні заощадження - інвестиції як спрощена модель економічної рівноваги. Заплановані і незаплановані інвестиції. Ринок позичкового капіталу і його роль у забезпеченні рівноваги між заощадженнями та інвестиціями. Сукупні видатки і потенційний ВВП. Рецесійний розрив як наслідок дефіциту сукупних видатків. Графічна і математична інтерпретації рецесійного розриву. Інфляційний розрив як наслідок надмірних сукупних видатків. Графічна і математична інтерпретації інфляційного розриву.

Тема 7. Держава в системі макроекономічного регулювання

Кейнсіанська теорія як теоретична база державного регулювання економіки. Передумови виникнення кейнсіанської теорії. Критика кейнсіанцями положення класиків про невтручання держави в економіку. Основні положення кейнсіанської теорії про вплив держави на

економіку. Держава в економічному кругообігу. Модель економічного кругообігу в умовах змішаної економіки. Відносини держави з іншими суб'єктами економічного кругообігу. Вплив держави на економічний кругообіг. Вплив держави на економічну рівновагу. Чисті податки і трансформація функції споживання. Модель економічної рівноваги за методом «видатки - випуск». Державні і національні заощадження. Модель економічної рівноваги за методом «вилучення - ін'єкції».

Тема 8. Фіскальна політика держави

Дискреційна фіскальна політика. Стимулююча і стримуюча фіскальна політика. Гранічний коефіцієнт податків і складний мультиплікатор видатків. Мультиплікатор податків. Мультиплікативний вплив державних закупівель і чистих податків на реальний ВВП. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Автоматична фіскальна політика. Автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори. Стабілізаційний вплив на економіку автоматичної фіскальної політики в умовах падіння і зростання виробництва. Ефект гальмування автоматичної фіскальної політики і необхідність її доповнення дискреційною політикою. Фіскальна політика з врахуванням пропозиції. Наслідки фіскальної політики на основі моделі «сукупний попит - сукупна пропозиція». Вплив скорочення податків на ВВП згідно з теорією економіки пропозиції. Наслідки стимулюючої податкової політики для державного бюджету. Крива Лаффера про залежність між податковими ставками і податковими надходженнями до бюджету.

Фіскальна політика і державний бюджет. Вплив фіскальної політики і циклічних коливань на державний бюджет. Фактичне, потенційне і циклічне сальдо бюджету. Оцінка бюджетної політики в умовах повної і неповної зайнятості. Суперечність між стабілізаційною і бюджетною функціями фіскальної політики. Концепції збалансування державного бюджету. Джерела дефіцитного фінансування. Державний борг і ефект витіснення. Емісійне фінансування бюджетного дефіциту і його наслідки.

Тема 9. Грошовий ринок і монетарна політика держави

Механізм функціонування грошового ринку. Грошова пропозиція і грошові агрегати. Графік грошової пропозиції. Попит на гроші для угод, попит на гроші як активи і їх графічна інтерпретація. Порушення і відновлення рівноваги на грошовому ринку. Банківська система і грошова пропозиція. Основні функції комерційних банків. Банківський механізм збільшення грошової пропозиції на основі депозитного мультиплікатора. Грошова пропозиція з урахуванням депозитних і готівкових грошей. Грошова база, грошовий мультиплікатор і грошова пропозиція.

Грошово-кредитне регулювання економіки. Монетарна теорія як теоретична база монетарної політики. Кількісне рівняння як концептуальна основа монетарної теорії. Механізм монетарної політики. Основні методи монетарної політики. Вплив монетарної політики на економіку: політика дорогих і дешевих грошей; антиінфляційна функція. Модель IS-LM як імітація одночасної рівноваги на товарному і грошовому ринках. Обґрунтування кривої IS та її рівняння. Обґрунтування кривої LM та її рівняння. Модель IS-LM як аналітичний засіб макроекономічної політики.

Тема 10. Механізм зовнішньоекономічної політики держави

Платіжний баланс. Рахунок поточних операцій і його складові. Рахунок капітальних операцій і його зміст. Сутність і роль автономної статті «Помилки та упущення». Резервні активи як регулююча стаття платіжного балансу. Модель платіжного балансу. Валютний курс. Форми котирування валютного курсу. Види валютного курсу залежно від режиму його формування. Односторонній і багатосторонній валютний курс, номінальний і реальний валютний курс. Паритет купівельної спроможності. Попит і пропозиція як фактори валютного курсу. Зв'язок валютного курсу з платіжним балансом. Валютні системи розвитку. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП. Економічна рівновага в умовах відкритої економіки. Чистий експорт як компонент сукупних видатків. Гранічна схильність до імпорту і складний мультиплікатор видатків. Мультиплікативний вплив чистого експорту на ВВП. Фактори чистого експорту.

Тема 11. Державне регулювання ринку праці та соціальна політика держави

Ринок праці і механізм його функціонування. Попит, пропозиція і ціна робочої сили. Класична і кейнсіанська теорії ринку праці. Теорія гнучкого ринку праці. Державна політика зайнятості. Крива Філіпса про зв'язок між інфляцією і безробіттям в короткостроковому і довгостроковому періоді. Державні програми сприяння зайнятості населення. Економічна нерівність і політика соціального захисту населення. Крива Лоренса як графічна модель фактичного розподілу доходів. Фактори, які зумовлюють нерівність у первинних доходах. Бідність і прожитковий мінімум. Державна система соціального захисту.

Тема 12. Фактори та моделі економічного зростання

Фактори економічного зростання. Виробнича функція. Трансформація виробничих факторів у продукт. Внесок окремих факторів у економічне зростання. Залишок Солоу. Економічне зростання на основі моделі AD -AS і кривої виробничих можливостей. Модель економічного зростання Солоу. Основні передумови моделі. Вплив запасу капіталу на економічне зростання. Золоте правило нагромадження як критерій максимізації рівня споживання. Вплив приросту населення на економічне зростання. Вплив технічного прогресу на економічне зростання. Висновки моделі Солоу.

2.4. «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

Програма дисципліни

Тема 1. Сутність і функції грошей

Походження грошей. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей. Поява грошей як об'єктивний наслідок розвитку товарного виробництва та обміну. Роль держави у створенні грошей. Сутність грошей. Гроші як загальний еквівалент і абсолютно ліквідний актив. Гроші як особливий товар, мінова й споживча вартість грошей як товару. Гроші як гроші і гроші як капітал. Зв'язок грошей з іншими економічними категоріями.

Форми грошей та їх еволюція. Натурально-речові форми грошей, причини та механізм їх еволюції від звичайних товарів першої необхідності до благородних металів. Причини та механізм демонетизації золота, Еволюція кредитних грошей від урядових (казначейських) зобов'язань до зобов'язань центрального банку. Роль держави в утвердженні кредитних зобов'язань як грошей. Вартість грошей. Специфічний характер вартості грошей. Купівельна спроможність як вираз вартості грошей при різних їх формах. Вартість грошей і час. Вплив зміни вартості грошей на економічні процеси. Ціна грошей як капіталу: альтернативна вартість, зберігання грошей та процент.

Функції грошей. Поняття функції та її еволюція. Функція міри вартості, її сутність, сфера використання. Масштаб цін. Ідеальний характер міри вартості. Ціна як грошовий вираз вартості товарів. Функція засобу обігу, її сутність, сфера використання; реальність і кількісна визначеність грошей у цій функції. Функція засобу платежу, її сутність, відмінність від функції засобу обігу, сфера використання, еволюція. Функція засобу нагромадження, її сутність, сфера використання. Вплив часу на функцію засобу нагромадження. Світові гроші. Еволюція золота як світових грошей. Портфельний підхід до визначення суті грошей. Гроші як форма прояву суспільних відносин. Специфіка прояву суті грошей у різних економічних системах. Ідеальні форми грошей та їх кредитна природа. Світові запаси золота. Сучасний ринок золота. Суб'єкти ринку золота. Передумови використання як світових грошей національних та колективних валют. Взаємозв'язок функцій грошей. Вплив на функції грошей зміни їх вартості. Різновиди сучасних кредитних грошей. Електронні гроші. Еволюція кредитних карток. Сучасні платіжні системи. Переваги і загрози криптовалют.

Тема 2. Грошовий обіг і грошова маса

Поняття грошового обороту як процесу руху грошей. Грошові платежі як елементарні складові грошового обороту. Основні суб'єкти грошового обороту: фірми, сімейні господарства, державні структури, фінансові посередники. Основні ринки, що взаємопов'язуються грошовим

оборотом. Основні сфери грошового обороту. Безготівковий грошовий оборот. Готівковий грошовий оборот. Співвідношення між безготівковим і готівковим грошовим оборотом та подальша його тенденція. Канали надходження грошей та їх вилучення з грошового обороту. Грошові потоки та критерії їх класифікації. Модель сукупного грошового обороту. Характеристика основних видів грошових потоків. Взаємозв'язок між окремими видами грошових потоків. Грошова маса та основні форми її існування. Агрегатний метод класифікації функціональних форм грошей. Характеристика грошових агрегатів. Грошова база. Особливості побудови показників грошової маси в Україні. Закони грошового обігу. Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають.

Національний дохід і національний продукт як визначальні параметри грошового обороту. Сукупний грошовий оборот і оборот грошей у межах індивідуального капіталу. Структура грошових потоків. Грошові потоки припливу та грошові потоки відпливу. Механізм балансування грошових потоків. Порядок розрахунку швидкості обігу грошей. Основні шляхи та показники інтенсифікації руху грошей у сфері обігу та платежів. Проблема монетизації ВВП. Механізм поповнення маси грошей в обороті. Первинна емісія центрального банку. Вторинна емісія депозитних грошей комерційних банків.

Грошовий мультиплікатор. Сучасні засоби платежу, які обслуговують грошовий оборот: банкноти, розмінна монета, депозитні гроші, векселі, чеки, їх сутність та характеристика. Економічна основа та загальна схема сукупного грошового обороту. Структура сукупного грошового обороту. Грошовий обіг. Фіскально-бюджетний оборот. Кредитний оборот. Фінансовий оборот.

Тема 3. Грошовий ринок

Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Сутність грошового ринку. Особливості прояву на грошовому ринку основних ринку Сутність цих ознак - попиту, пропозиції, ціни. Економічна структура грошового ринку. Ринок грошей. Ринок капіталів. Суб'єкти грошового ринку. Банки як суб'єкти грошового ринку. Попит на гроші. Теоретичні моделі попиту на гроші. Основні мотиви (джерела) сукупного попиту на гроші: попит на гроші для трансакцій і попит на гроші як на активи. Чинники, що визначають параметри попиту на гроші. Номінальний та реальний попит на гроші.

Пропозиція грошей. Загальні теоретичні положення пропозиції грошей. Механізм формування пропозиції грошей. Грошова база. Банківські резерви. Грошовий мультиплікатор. Роль кредитної системи у формуванні пропозиції грошей. Банкнотна та депозитна емісія. Інституційна модель грошового ринку. Канали прямого і опосередкованого фінансування. Небанківські фінансово-кредитні структури як суб'єкти грошового ринку. Їх особлива роль. Залучення вільних коштів. Відбір інвестиційних проєктів на фондовому ринку. Переваги і недоліки залучення коштів на фондовому ринку. Графічна модель грошового ринку. Рівновага на грошовому ринку та процент. Фактори, що визначають рівновагу грошового ринку. Рівноважна процентна ставка.

Тема 4. Грошові системи

Поняття грошової системи. Основні принципи організації та моделі побудови грошових систем. Призначення та місце грошової системи в економічній системі країни. Елементи грошової системи та їх характеристика. Склад грошової системи. Система безготівкових розрахунків. Система готівкового обігу. Валютна система. Основні типи грошових систем, їх еволюція. Саморегульовані грошові системи та їх історичні форми. Біметалізм. Монеметалізм. Регульовані грошові системи. Система паперово-грошового обігу. Система природного (кредитного) обігу. Ринкові та ринкові грошові системи. Відкриті і закриті грошові системи.

Державне регулювання грошової сфери як головне призначення грошової системи. Центральний банк як орган державного регулювання грошової сфери. Методи та інструменти регулювання грошової системи. Становлення й розвиток грошової системи України. Необхідність створення грошової системи України. Особливості процесу запровадження національної валюти в Україні: запровадження тимчасової валюти, паралельний обіг купоно-карбованця та рубля, процес стабілізації тимчасової валюти. Випуск постійної валюти – гривні. Національно-державна обумовленість і призначення грошової системи. Вплив національних та історичних традицій на зміст елементів грошової системи.

Саморегульовані грошові системи та їх історичні форми. Біметалізм (система паралельних валют, система подвійної валюти). Валютні блоки. Монеметалізм (золотомонетний стандарт, золотозлитковий стандарт, золотодевізний стандарт). Становлення й розвиток грошової системи України з часів Київської Русі, козацтва, перебування часток сучасної території України під контролем різних держав. Загальна характеристика грошових систем зарубіжних країн. Грошова система ЄС.

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

Сутність інфляції. Вплив інфляції на виробництво, зайнятість і життєвий рівень. Основні форми інфляції: повзуча, галопуюча, гіперінфляція, відкрита та закриті інфляції. Класичні, монетарні та загальноекономічні чинники інфляції. Інфляція попиту. Фіскальна інфляція. Інфляція витрат. Імпортерна інфляція. Основні показники вимірювання інфляції. Методи регулювання інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції. Інфляція в системі державного регулювання грошової сфери.

Грошові реформи: поняття та цілі. Стабілізація грошей як основна ціль реформи. Грошові реформи як радикальні заходи негативних соціально-економічних наслідків інфляції. Класифікація грошових реформ. Становлення нової грошової системи. Часткова зміна грошової системи. Проведення спеціальних стабілізаційних заходів. Основні методи стабілізації валют: дефляція, деномінація, нуліфікація, девальвація, ревальвація. Основні моделі грошових реформ. Грошові реформи формального типу. Грошові реформи конфіскаційного типу. Реформи паралельного (консервативного) типу.

Теоретичні концепції інфляції: теорія «інфляції попиту», теорія «інфляції пропозиції», монетаристська теорія, теорія інфляції як багатофакторного процесу. Інфляція та дефляція. Основні показники вимірювання інфляції. Дефляційна політика (регулювання попиту). Політика доходів. Особливості інфляційного процесу в Україні. Особливості здійснення грошових реформ в окремих країнах. Характеристика основних грошових реформ в Україні.

Тема 6. Валютний ринок і валютні системи

Сутність і види валютних відносин. Поняття валюти. Призначення та сфера використання валюти. Види валюти: національна, іноземна, колективна. Валютний ринок: сутність та основи функціонування. Валютні операції. Види валютних операцій. Біржова та позабіржова торгівля валютою. Валютні ризики і методи валютного страхування. Об'єкти та суб'єкти валютного ринку. Роль банків на валютному ринку. Фактори, що впливають на кон'юнктуру валютного ринку. Котирування валют. Валютний курс, його функції. Сутність, основи формування та види валютного курсу. Поняття, значення і механізм забезпечення конвертованості валюти. Порядок визначення валютних курсів. Конвертованість валюти України.

Валютне регулювання: сутність і необхідність. Механізм регулювання валютного курсу: девальвація, ревальвація, валютна інтервенція. Регламентация статусу валюти та порядок здійснення операцій з нею (правила купівлі-продажу, ввозу-вивозу, використання валютної виручки, здійснення валютних платежів, нагромадження золотовалютних запасів тощо). Режим валютного курсу в Україні. Валютні системи: поняття, структура, призначення. Види валютних систем: національні, регіональні, світові. Основні елементи національної валютної системи. Розвиток валютної системи України. Еволюція світової валютної системи.

Характеристика сучасної світової валютної системи та роль МВФ в її функціонуванні. Баланси міжнародних розрахунків та їх основні види. Розрахунковий баланс. Баланс міжнародної заборгованості. Платіжний баланс, його загальна характеристика та структура. Методи регулювання платіжного балансу. Платіжний баланс у механізмі валютного регулювання. Золотовалютні запаси в системі валютного регулювання. Європейська валютна система. Етапи побудови. Сучасний стан і проблеми Європейської валютної системи.

Тема 7. Кількісна теорія грошей і сучасний монетаризм

Класична кількісна теорія грошей, її основні постулати. Економічні причини появи кількісного підходу до вивчення ролі грошей. Еволюція постулатів кількісної теорії. Номіналістичне трактування суті грошей послідовниками кількісної теорії. Відмінності в поглядах на гроші

послідовників кількісної теорії грошей і трудової теорії вартості. Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей. «Трансакційний варіант» Фішера. «Кембриджська версія» кількісної теорії.

Грошово-кредитна політика України у світлі сучасних монетаристських теорій. Вклад Кейнса в розвиток кількісної теорії грошей. Зміна акцентів в оцінці ролі держави в економічному регулюванні та механізмів впливу на економіку. «Передаточний механізм» у трактовці Кейнса. Неминучість інфляційних наслідків реалізації кейнсіанських концепцій. Сучасний монетаризм як альтернативний напрям кількісної теорії. Відмінності монетаристських трактовок ролі держави з регулювання економіки. Вклад Фрідмена в розробку монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії. Монетаризм як економічна політика. Тетчеризм і рейганоміка.

Тема 8. Сутність і функції кредиту

Необхідність та сутність кредиту. Кредит як форма руху вартості на зворотній основі. Кредит як форма суспільних відносин. Основні функції кредиту. Суб'єкти та об'єкти кредитних відносин. Ознаки кредиту в ринковій економіці. Економічні межі кредиту. Поняття меж кредиту, причини та наслідки їх порушення. Кредитні відносини та інфляція. Процент за кредит. Сутність процента, види, економічні межі руху та фактори зміни ставки процента. Процентний ризик. Процент в умовах інфляції. Форми та види кредиту. Характеристика окремих видів кредиту: комерційного, споживчого, державного, міжнародного, банківського. Вартість грошей. Специфічний характер вартості грошей. Теорії кредиту. Основні положення натуралістичної теорії кредиту. Основні положення капіталотворчої теорії кредиту. Роль грошей у системі суспільного відтворення. Якісний і кількісний аспекти впливу грошей на економічні й соціальні процеси.

Грошове середовище як фактор впливу на матеріальні інтереси та виробничу активність економічних суб'єктів. Вплив зміни кількості грошей на макро- та мікроекономічні процеси. Гроші як інструмент регулювання економіки. Зміна впливу кількісних параметрів грошей на економіку на коротко- та довгострокових інтервалах. Роль грошей у розвитку міжнародних інтеграційних процесів. Еволюція ролі грошей в економіці України. Критерії класифікації кредиту. Форми кредиту, переваги та недоліки кожної з форм. Види кредиту. Банківський кредит. Класифікація банківських кредитів. Принципи та методи банківського кредитування. Механізм банківського кредитування. Форми забезпечення та страхування банківських кредитів. Характеристика окремих видів банківського кредиту.

Специфіка становлення кредитних відносин в окремих країнах. Кредитні відносини в ЄС. Історичний розвиток кредитних відносин в Україні. Проблеми реалізації позитивних функцій кредиту в сучасних умовах розвитку України. Купівельна спроможність як вираз вартості грошей при різних їх формах. Вартість грошей і час. Вплив зміни вартості грошей на економічні процеси. Ціна грошей як капіталу: альтернативна вартість, зберігання грошей та процент. Загальні передумови формування кредитних відносин. Еволюція кредитних відносин. Методи перерозподілу коштів у процесі відтворення. Позичковий капітал та кредит. Позичковий капітал як форма грошового капіталу. Основні ознаки позичкового капіталу. Ринок позичкових капіталів.

Тема 9. Фінансові посередники грошового ринку

Поняття кредитної системи. Об'єктивні економічні умови формування кредитної системи. Основні етапи розвитку кредитної системи. Принципи побудови кредитної системи. Роль та місце кредитної системи в сучасному економічному просторі. Кредитна система як елемент інфраструктури грошового ринку. Основні типи кредитних систем. Структура кредитної системи. Загальна характеристика основних структурних елементів кредитної системи. Банківська система. Функції банківської системи. Основи організації банківської системи (принципи побудови, цілі, механізм функціонування). Емісійні банки. Неемісійні банки. Парабанківська система. Небанківські фінансово-кредитні установи (спеціалізовані кредитно-фінансові інститути), їх відмінності від банків, економічне призначення, види, функції, роль. Стійкість кредитної системи. Поняття та значення стійкості кредитної системи. Механізм забезпечення стійкості кредитної системи. Специфіка функціонування кредитних систем окремих країн. Кредитна система ЄС. Становлення й розвиток кредитної системи України.

Сутність, функції та основні види спеціалізованих кредитно-фінансових установ. Об'єктивні передумови становлення й розвитку кредитно-фінансових інститутів. Основні напрями діяльності сучасних спеціалізованих кредитно-фінансових установ. Страхові компанії: їх функціональна сутність та форми організації. Об'єкти страхування та особливості їх страхування. Основні операції страхових компаній. Страхові премії. Пенсійні фонди. Організаційно-правові форми пенсійних фондів. Особливості функціонування пенсійних фондів. Операції пенсійних фондів. Інвестиційні компанії. Інвестиційні компанії закритого та відкритого типу. Основні операції інвестиційних компаній. Позиково-ощадні асоціації. Фінансові компанії. Кредитні спілки. Ломбарди. Добродійні фонди. Поштово-ощадна система. Інфраструктура кредитної системи. Міжбанківські об'єднання, їх роль та значення у функціонуванні кредитних систем. Класифікація міжбанківських об'єднань. Характерні риси міжбанківських об'єднань.

Тема 10. Теоретичні засади діяльності комерційних банків

Сутність і призначення комерційних банків у сучасному економічному просторі. Класифікація комерційних банків. Організаційна та функціональна структура комерційного банку. Збори акціонерів (учасників) банку. Рада банку. Правління банку. Ревізійна комісія банку. Структурні підрозділи банку. Основні показники діяльності комерційних банків. Загальна характеристика банківських операцій. Пасивні банківські операції. Банківські ресурси та їхня структура. Власний капітал банку та його основні функції. Статутний фонд. Резервний фонд. Нерозподілений прибуток. Залучені кошти. Депозити та їх основні види. Депозити до запитання. Строкові депозити. Ощадні депозити. Активні операції комерційних банків. Основні види активів. Кредитні операції, їх сутність і призначення. Інвестиційні операції та їх види. Інвестиційний портфель та інвестиційна політика комерційного банку. Сутність комісійно-посередницьких банківських операцій. Розрахункові операції. Касові операції. Валютні операції. Консультативні та інші послуги.

Особливості діяльності комерційних банків в залежності від їх організаційно-правової форми. Особливі типи комерційних банків, розповсюджені в розвинених країнах. Недепозитні джерела залучення коштів. Особливості регулювання банківської діяльності в сучасних умовах. Пруденційний нагляд за банківською системою. Ризики банківської діяльності. Нормативи контролю за банками. Шляхи удосконалення банківської системи України у зв'язку з активізацією інтеграційних процесів України і ЄС. Боротьба банківської системи з відмиванням бручних грошей та фінансуванням тероризму.

Тема 11. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління

Центральний банк – орган державного грошово-кредитного регулювання економіки. Історичні аспекти організації центральних банків. Сучасні організаційно-правові форми центральних банків. Незалежність центральних банків. Функції центрального банку. Емісія готівки та організація грошового обігу. Функція банку банків. Функція банку уряду. Реалізація грошово-кредитної політики. Грошово-кредитна політика центрального банку – сутність, стратегічні цілі, проміжні й тактичні завдання, інструменти грошово-кредитного регулювання. Основні типи грошово-кредитної політики: рестрикційна та експансіоністська. Загальні методи реалізації грошово-кредитної політики. Політика облікової ставки. Операції на відкритому ринку. Політика обов'язкових резервів. Політика рефінансування.

Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в системі державного регулювання ринкової економіки. «Сеньйораж» і монетизація бюджетного дефіциту. Національний банк України: його завдання, функції та історія розвитку. Організаційна і функціональна структура НБУ. Повноваження Правління НБУ. Основні напрями діяльності НБУ. Грошово-кредитна політика НБУ. Банківський нагляд. Формування інформаційної системи. Пасивні та активні операції НБУ. Особливості взаємовідносин центральних банків з виконавчою владою в розвинених країнах. Особливості функціонування ЄЦБ. Особливості реалізації політики облікової ставки та обов'язкових резервів в розвинених країнах. Селективні способи реалізації грошово-кредитної політики. Операції РЕПО. Зміни дисконтної ставки. Нагляд центрального банку за внутрішніми та зовнішніми ризиками банківської діяльності.

Етапи еволюції грошово-кредитної політики НБУ з часу оголошення незалежності. Рівні наглядових операцій НБУ. Загальний нагляд. Інтенсивний нагляд. Нагляд високого ступеня. Внутрішні ризики банківської діяльності. Шляхи зменшення внутрішніх ризиків. Зовнішні ризики банківської діяльності. Кредитний ризик. Процентний ризик. Валютний ризик. Ризик ліквідності. Ризик за операціями з цінними паперами.

Контроль за зовнішніми ризиками з боку центробанку. Основні проблеми провадження центробанком грошово-кредитної політики на етапі економічного зростання. Сучасні проблеми провадження центробанком грошово-кредитної політики.

Тема 12. Міжнародні фінансово-кредитні установи та їх співробітництво з Україною

Інтернаціоналізація господарської діяльності. Посилення співпраці країн світу щодо валютних відносин. Проблеми пристосування вітчизняної банківської системи до умов глобалізації. Лібералізація фінансових ринків. Конкурентоспроможність банків України. Національні та світовий ринок позичкових капіталів і його структура. Міжнародні кредитні інституції. Міжнародні центри позичкового капіталу. Уніфікація позичкових операцій та механізмів.

Позитивні й негативні наслідки функціонування світового валютного ринку для грошово-кредитної системи України. Особливості формування та функціонування євrorинку та його інструменти. Історія створення міжнародних фінансово-кредитних установ. Посилення їх регулюючого характеру та їх значення у вирішенні проблем суспільного відтворення у національних економіках. МВФ. Група Світового банку. СБРР. МБРР. Паризький та Лондонський клуби країн-кредиторів Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Багатостороння агенція гарантування інвестицій (БАГІ), а також Міжнародний центр урегулювання інвестиційних конфліктів (МЦУІК). Найбільш потужні світові валютно-кредитні установи та особливості взаємовідносини з ними України.

3. Контрольні питання для вступників, складені на підставі пропонованих програм

3.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

1. Напишіть загальну формулу руху капіталу. Прокоментуйте її складові.
2. Дайте визначення постійного і змінного капіталу.
3. Дайте визначення фрикційного безробіття.
4. Дайте визначення структурного безробіття.
5. Дайте визначення циклічного безробіття.
6. Розкрийте Марксову формулу вартості. Охарактеризуйте її складові.
7. Розкрийте особливості національних моделей ринкової економіки (американської, німецької, французької, шведської, японської).
8. Розкрийте сутність понять: роздержавлення, приватизація, комерціалізація.
9. Назвіть фази суспільного виробництва.
10. Крива виробничих можливостей.
11. Сформулюйте закон вартості.
12. Теорія вартості 4-х факторів виробництва. Назвіть ці фактори.
13. Сформулюйте рівняння Фішера, поясніть його дію.
14. Розкрийте сутність інфляції попиту та інфляції пропозиції.
15. Розкрийте сутність ефекту багатства.
16. Розкрийте сутність ефекту заміни.
17. Назвіть нецінові чинники, які зрушують криву сукупного попиту вліво чи вправо.
18. Назвіть нецінові чинники, які зрушують криву сукупної пропозиції вліво чи вправо.
19. Дайте визначення еластичності попиту і пропозиції.
20. Яким чином чинні норми амортизації стримують науково-технічний прогрес.
21. Назвіть джерела розвитку виробництва, що не оподатковуються.
22. Охарактеризуйте відмінності власних, залучених і позичених джерел інвестицій.
23. Охарактеризуйте відмінності відтворення основного і оборотного капіталу.
24. Розкрийте відмінності понять сім'я і домогосподарство.
25. Розкрийте механізм утворення диференційної ренти I.
26. Розкрийте механізм утворення диференційної ренти II.
27. Розкрийте механізм утворення монопольної ренти.
28. Розкрийте механізм утворення абсолютної ренти.
29. Розкрийте механізм дії закладної, гарантованої і цільової ціни на сільгосппродукцію.
30. Назвіть причини регулювання державою підприємництва в агросекторі.
31. Розкрийте механізм паритету цін на сільськогосподарську продукцію
32. Охарактеризуйте основні складові антимонопольних законодавств переважної більшості країн світу.
33. Розкрийте причини експорту капіталу.
34. Розкрийте причини імпорту капіталу.
35. Сформулюйте основні ознаки міжнародної валютної системи золотого стандарту (Паризької).
36. Сформулюйте основні ознаки золотодевізної міжнародної валютної системи (Генузької).
37. Сформулюйте основні ознаки золотовалютної міжнародної валютної системи (Бреттон-Вудської).
38. Сформулюйте основні ознаки міжнародної валютної системи плаваючих курсів (Ямайської).

39. Чим була викликана необхідність створення міжнародних організацій по регулюванню світової торгівлі (СОТ/ГАТТ).
40. Назвіть основні принципи СОТ.
41. Охарактеризуйте стан процесу вступу України до СОТ на даний момент.
42. Охарактеризуйте сутність фритредерської і протекціоністської політики.
43. Охарактеризуйте тарифні та нетарифні способи регулювання зовнішньої торгівлі.
44. Охарактеризуйте етапи економічної інтеграції (зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, повна інтеграція). Наведіть їх приклади.
45. Проаналізуйте вплив на країн-донорів і країн-реципієнтів експорту і імпорту робочої сили.
46. Розкрийте основні причини експорту і імпорту капіталу.
47. Назвіть форми експорту капіталу.
48. Назвіть форми іноземних інвестицій.

3.2. «МІКРОЕКОНОМІКА»

1. Сформулюйте закон спадної граничної корисності.
2. Поясніть графічно механізм встановлення рівноваги споживача.
3. Сукупний продукт змінного фактору.
4. Графічно поясніть стратегію досконалоконкурентного підприємства в термінах моделі MR-MC в разі його закриття.
5. Охарактеризуйте ринок монополістичної конкуренції за схемою: 1) кількість продавців, 2) тип продукції (стандартизована чи диференційована); 3) можливість продавців впливати на ціну, 4) можливість вступу в галузь та виходу з неї, 5) наявність нецінової конкуренції).
6. Крива байдужості, сімейство кривих байдужості.
7. Еластичний попит на товар.
8. Граничний продукт змінного фактору.
9. Графічно поясніть стратегію досконалоконкурентного підприємства в термінах моделі MR-MC в разі діяльності по максимізації прибутку.
10. Охарактеризуйте олігополістичний ринок за схемою: 1) кількість продавців; 2) тип продукції (стандартизована чи диференційована); 3) можливість продавців впливати на ціну; 4) можливість вступу в галузь та виходу з неї; 5) наявність нецінової конкуренції.
11. Накресліть криву попиту з абсолютно нееластичним попитом.
12. Що відбувається в точці, де бюджетна лінія виробника є дотичною до найвищої з доступних ізоквант?
13. Графічно поясніть стратегію досконалоконкурентного підприємства в термінах моделі MR-MC в разі діяльності по мінімізації збитку.
14. Поясніть графічно механізм встановлення рівноваги виробника.
15. Дайте визначення постійних витрат виробництва
16. Інтерпретуйте криву попиту досконалоконкурентної фірми.
17. Накресліть криву попиту з абсолютно еластичним попитом.
18. Явні (зовнішні або бухгалтерські) витрати.
19. Накресліть, як для досконалоконкурентної фірми виглядає графік AR, MR
20. Інтерпретуйте криву попиту фірми, що працює на ринку монополістичної конкуренції
21. Поясніть, як співвідносяться ATC, AVC.
22. Сформулюйте закон спадної граничної продуктивності.
23. Як співвідносяться динаміка (і графіки) Середніх змінних і граничних витрат зі зростанням обсягу виробництва.
24. Інтерпретуйте криву попиту монополістичної фірми.
25. Графічно поясніть, як формується крива «дохід-споживання».
26. Який геометричний сенс має AP (середній продукт).
27. Як співвідносяться динаміка середніх сукупних і граничних витрат зі зростанням обсягу виробництва.
28. Розкрийте механізм формування лінії «ціна-споживання».
29. Дайте визначення змінних витрат виробництва.
30. Дайте визначення нормальних, неякісних, нейтральних товарів.
31. Чи може фірма ринку монополістичної конкуренції мати економічний прибуток в коротко- і довгостроковому періоді? Відповідь поясніть.
32. Інтерпретуйте криві Енгеля для нормальних, неякісних, нейтральних товарів.
33. Ізокванта і сімейство ізоквант.
34. Як співвідносяться динаміка середніх постійних і граничних витрат зі зростанням обсягу виробництва.
35. Наведіть приклади нецінової конкуренції.
36. Правило MR=MC.
37. Товар Гіффена.
38. Дайте визначення середніх постійних витрат виробництва.
39. Поясніть графічно, як утворюється крива ефективності виробництва на діаграмі Еджворта.
40. Бюджетне обмеження споживача. Яке рівняння цієї лінії.
41. Виробнича функція.
42. Що відбувається з ATC, AVC в точках їх перетину з кривою MC.
43. Зобразіть графік MR досконалоконкурентної фірми.
44. Поясніть графічно, як утворюється крива ефективності розподілу (контрактна крива) на діаграмі Еджворта.

3.3. «МАКРОЕКОНОМІКА»

1. Основні макроекономічні показники. Випуск, проміжна та кінцева продукція.
2. ВВП та методи його розрахунку.
3. Номінальний та реальний ВВП. Поточні та порівнянні ціни.
4. Індекс споживчих цін та індекс цін (дефлятор) ВВП.
5. Показники рівня використання робочої сили: рівень зайнятості, рівень безробіття, коефіцієнт участі в робочій силі.
6. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Повна зайнятість, неповна зайнятість, надмірна зайнятість.
7. Природний рівень безробіття та методи його вимірювання.
8. Сукупний попит: сутність, графічна інтерпретація.
9. Цінові та нецінові чинники сукупного попиту. Вплив нецінових чинників на криву сукупного попиту.
10. Нецінові чинники короткострокової сукупної пропозиції: ресурсові ціни, продуктивність ресурсів, субсидії підприємствам і податки на підприємства.

11. Макроекономічна рівновага у моделі AD-AS: короткострокова та довгострокова
12. Пропозиція грошей. Сутність пропозиції грошей та грошові агрегати.
13. Грошова база, її компоненти: готівка і банківські резерви, обов'язкові і надлишкові резерви.
14. Мультиплікація грошової бази банківською системою.
15. Пропозиція грошей як функція процентної ставки. Крива пропозиції грошей.
16. Класичний підхід до функції попиту на гроші.
17. Процентна ставка і альтернативна вартість зберігання грошей.
18. Механізм врівноваження грошового ринку за різних умов.
19. Роль процентної ставки в економіці. Номінальна та реальна процентна ставка.
20. Інфляція: сутність, види, методи вимірювання. Чинники інфляції попиту та інфляції витрат. Соціально-економічні наслідки інфляції.
21. Доходи і витрати домогосподарств в моделі економічного кругообігу.
22. Заощадження та споживання домогосподарств у приватній закритій економіці.
23. Крива Лоренца, децильний коефіцієнт, коефіцієнт Джині.
24. Кейнсіанська функція споживання.
25. Теорія Фішера про міжчасовий вибір споживача.
26. Заощадження як джерело та фінансове обмеження інвестицій.
27. Фінансові ринки та фінансові посередники.
28. Визначення рівноважного ВВП за методом "витрати – випуск". "Кейнсіанський хрест".
29. Інфляційний розрив: графічна та математична інтерпретація.
30. Сутність економічного зростання. Екстенсивне та інтенсивне зростання економіки.
31. Економічне зростання та економічний розвиток.
32. Економічний цикл: сутність та структура. Характеристика фаз економічного циклу.
33. Модель мультиплікатора-акселератора.
34. Основні теорії економічного циклу.
35. Перерозподільна та стабілізаційна функція держави. Стабілізаційна політика. Сутність та роль складових стабілізаційної політики.
36. Вплив фінансової політики на державний бюджет: фактичний, структурний та циклічний.
37. Фінансування бюджетного дефіциту.
38. Сутність, цілі та інструменти монетарної політики, її передавальний механізм.
39. Платіжний баланс, його структура. Методологія складання платіжного балансу.
40. Взаємозв'язки рахунків. Модель платіжного балансу.
41. Валюта, валютний курс та його види. Концепція паритету купівельної спроможності. Чинники, що впливають на номінальний валютний курс.
42. Фіксований і плаваючий валютний курс. Модель реального валютного курсу.
43. Реальний валютний курс і умови торгівлі. Двосторонній, багатосторонній валютний курс.
44. Етапи розвитку міжнародної валютної системи.
45. Торговельна політика, протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні інструменти.
46. Функція чистого експорту та її графічна інтерпретація. Мультиплікатор витрат у відкритій економіці.

3.4. «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

1. Сутність грошей. Походження грошей. Гроші як гроші і гроші як капітал.
2. Еволюція форм грошей. Причини та значення демонетизації золота.
3. Різновиди сучасних кредитних грошей. Характеристика банкноти, «класична» і сучасна банкнота. Депозитні та квазігроші.
4. Вартість грошей. Чинники, що обумовлюють вартість неповноцінних грошей. Форми прояву вартості грошей.
5. Функції грошей.
6. Класична кількісна теорія грошей, її сутність, характеристика основних постулатів.
7. Сучасний монетаризм.
8. Модель грошового обороту. Характеристика окремих потоків грошового обороту та їх взаємозв'язку.
9. Грошова маса: сутність, склад та фактори зміни обсягу і структури.
10. Швидкість обігу грошей, її сутність, порядок визначення, фактори впливу та роль у макроекономічній ситуації.
11. Закон грошового обігу.
12. Грошово-кредитний мультиплікатор.
13. Сутність, особливості функціонування та інструменти грошового ринку.
14. Сутність, цілі та інструменти грошово-кредитної політики.
15. Сутності, закономірності розвитку та види інфляції. Способи вимірювання
16. Державне регулювання інфляції: основні напрямки та інструменти. Особливості інфляції в Україні.
17. Сутність, цілі та види грошових реформ. Особливості проведення грошової реформи в Україні.
18. Поняття валюти та валютних відносин. Конвертованість валюти, її сутність, види, значення та передумови.
19. Валютний ринок: сутність та структура, чинники, що визначають кон'юнктуру валютного ринку.
20. Валютний курс: сутність, роль та фактори, що визначають його динаміку та рівень.
21. Поняття та призначення валютних систем. Елементи національної валютної системи. Розвиток валютної системи в Україні.
22. Платіжний баланс: сутність, структура та роль у механізмі валютного регулювання.
23. Золотовалютні резерви: сутність, призначення та роль у механізмі валютного регулювання.
24. Сутність кредиту, його структура, еволюція та зв'язок з іншими економічними категоріями.
25. Форми, види та функції кредиту. Характеристика банківського кредиту.
26. Сутність позичкового процента, його функції та чинники, що впливають на рівень процента.
27. Сутність, призначення та види фінансового посередництва.
28. Функції та роль банків.
29. Небанківські фінансово-кредитні установи, їх види та особливості функціонування в Україні.
30. Центральні банки: сутність, призначення, правовий статус, організаційна структура.
31. Форми безготівкових розрахунків.
32. Валютне регулювання в Україні.
33. Облігація як інструмент позики.
34. Комерційні банки України: сучасний стан та проблеми розвитку.
35. Проблеми капіталізації українських банків.
36. Пасивні операції комерційних банків.
37. Активні операції комерційних банків.
38. Банківські послуги: сучасний стан та перспективи розвитку.
39. Авто кредитування в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку.
40. Кредитування житла в Україні: сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку.

41. Депозитні операції комерційних банків України.
42. Кредитні ресурси комерційних банків України: формування та використання.
43. Джерела формування та напрямки використання ресурсів комерційного банку.
44. Трастові операції комерційних банків України.
45. Інвестиційні операції комерційних банків України.
46. Операції банків з цінними паперами.
47. Кредитні спілки та їх розвиток в Україні.
48. Кооперативні банки та перспективи їх розвитку в Україні.
49. Проблема забезпечення стабільності українських банків.
50. Система гарантування вкладів населення та її вплив на діяльність банків в Україні.

4. Критерії оцінювання знань вступників

Екзаменаційний білет для фахового вступного випробування на III курс для освітнього ступеня «Бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр» включає **10 завдань трьох рівнів складності (Додаток).**

***I* рівень складності (5 тестових завдань)**

Закрита форма тесту – застосування матеріалу за відомими стандартними алгоритмами та зразками, тобто надаються завдання з вибором однієї відповіді з декількох варіантів відповідей, одна з яких – правильна. Кожне тестове завдання оцінюється у 4 бали (максимальна кількість балів за виконання тестових завдань *I* рівня складності – 20).

***II* рівень складності (3 завдання)**

Відкрита форма тесту – застосування програмного матеріалу у змінених та ускладнених ситуаціях, тобто надаються завдання з вимогою короткої відповіді. Кожне завдання оцінюється 10 балами (максимальна кількість балів за виконання завдань *II* рівня складності – 30).

***III* рівень складності (2 завдання)**

Практична частина (ситуаційна вправа). Містить завдання комплексної форми з необхідністю розгорнутої відповіді. Завдання вважається виконаним правильно, якщо, крім правильної відповіді на питання, дано послідовне, логічне та аргументоване роз'яснення, що свідчить про високий рівень знань вступника. Кожне завдання оцінюється 25 балами (максимальна кількість балів за виконання завдань *III* рівня складності – 50).

Сумарна максимальна кількість балів – 100 балів.

При оцінюванні відповідей на запитання враховуються:

- характеристики відповіді: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність, сформованість загально навчальних та предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень.

Критерії оцінювання знань вступників:

90-100 балів вступник отримує, якщо:

- володіє глибокими знаннями навчального матеріалу, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях;
- вільно володіє науковими термінами, вміє коректно аналізувати інформацію;
- переконливо аргументує відповіді на запитання;
- досконало застосовує знання, уміння та навички з різних дисциплін для правильного вирішення всіх поставлених завдань.
- вміє послідовно розкрити зміст поставлених запитань.

Загалом, 90-100 балів вступник отримує при вирішенні завдань без помилок / з незначною кількістю помилок.

82-89 балів вступник отримує, якщо:

- виявляє достатній, конструктивно-варіативний рівень компетентності;
- володіє глибокими і міцними знаннями;
- здатний використовувати знання, уміння, навички у нестандартних умовах;
- може робити аргументовані висновки;
- здатний практично оцінювати окремі факти, явища, процеси;
- вирішує творчі завдання, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, здатен сприймати іншу позицію як альтернативу;

Загалом, 82-89 балів вступник отримує, коли його відповіді на запитання повні, логічні й обґрунтовані але з певною кількістю помилок.

74-81 бал вступник отримує, якщо:

- виявляє достатній, конструктивно-варіативний рівень компетентності;
- володіє достатньо повними знаннями,
- вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних умовах;
- розуміє основоположні теорії і факти, логічно висвітлює причинно-наслідкові зв'язки між ними;
- вміє аналізувати, робити висновки з економічних розрахунків;
- зміст запитань викладено частково, непослідовно;
- у відповідях на запитання є помилки при використанні деяких понять.

Загалом, 74-81 бал вступник отримує, коли не досить впевнено вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію, добирати аргументи для підтвердження думок, допускає певну частку грубих помилок.

60-73 бали вступник отримує, якщо:

- не володіє спеціальною термінологією;
- виявляє середній, репродуктивний рівень компетентності;
- поверхово аналізує ситуації, наведені у завданні;
- допускає грубі помилки у відповідях.

Загалом, **60-73 бали** вступник отримує, коли у виконаних ним завданнях є суттєві помилки і / або вирішення завдань відповідають мінімальним критеріям.

5. Список рекомендованої літератури**5.1. «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»****5.1.1. Основна література:**

1. Бойда С. В., Колосінська М. І. Економічна теорія: навч. посіб. Буковин. держ. фінанс.-екон. ун-т, Каф. туризму та екон. теорії. Чернівці: БДФЕУ, 2015. 170 с.
2. Економічна теорія: навч. посіб. / [В. Б. Захожай та ін.]; під керівництвом та наук. ред. В. Б. Захожая; Міжрегіон. Акад. упр. персоналом (МАУП). Київ : Персонал, 2016. 518 с.
3. Економічна теорія: навч. посіб. / [Л. С. Томашик та ін.]; Центр. спілка спожив. т-в України, Львів. торг.-екон. ун-т. Львів : Вид-во Львів. торг.-екон. ун-ту, 2018. 263 с.
4. Економічна теорія: навч. посіб. / [Н. П. Мацелюх та ін.]; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь: Університет ДФС України, 2019. 477 с.
5. Економічна теорія: навч. посіб. / Н. Г. Ушакова [та ін.]; Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків : ХДУХТ, 2015. 241 с.
6. Економічна теорія: підручник / [О. М. Головченко та ін.]; за заг. ред. канд. юрид. наук А. О. Шелехова. Одеса : Букаев Вадим Вікторович [вид.], 2018. 159 с.
7. Економічна теорія: підручник / Київ. нац. торг.-екон. ун-т ; [В. Д. Лагутін та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. Д. Лагутіна. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 607 с.
8. Нікола С. О. Економічна теорія: навч.-метод. посіб. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса : ОНУ, 2016. 382 с.

5.1.2. Додаткова література:

9. Економіка та економічна безпека держави. Теорія і практика: моногр. навч. посіб. / С. Давиденко [та ін.]; [ред.-упоряд.: В. П. Приходько, О. О. Єгорова]; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Ін-т держ. упр. та регіон. розвитку, Ф-т міжнар. відносин. Ужгород : РІК-У, 2017. 383 с.
10. Економічна теорія: практикум / [І. І. Вініченко та ін.]. Дніпро : Біла К. О. [вид.], 2016. 371 с.
11. Економічна теорія: тенденції та розвиток системи економічних ідей: [колект.] монографія / [Е. М. Забарна та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. Е. М. Забарної; Одес. нац. політехн. ун-т. Одеса : Астропринт, 2018. 388 с.
12. Колосінська М. І. Економічна теорія: зб. тест. завдань (для студентів ден. і заоч. форм навчання екон. спец.). Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, каф. економіки та безпеки підприємства. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2017. 81 с.
13. Копилова О. В. Практикум з ринку цінних паперів: метод. посіб. для студентів ІV курсу напрямів підгот. 6.030201 Міжнародні економічні відносини, 6.030501 Економічна теорія. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ін-т математики, економіки і механіки, Каф. екон. теорії та історії екон. думки. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2015. 95 с.

5.2. «МІКРОЕКОНОМІКА»**5.2.1. Основна література:**

1. Козаченко В. М., Паливода О. М., Кузьміна С. А., Нишпал С. О. Мікроекономіка: навч. посіб. Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. К. : КНУТД, 2017. 188 с.
2. Мікроекономіка: навч. посіб. / [В. М. Лич та ін.]; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. Київ : КНУБА, 2018. 139 с.
3. Мікроекономіка: навч. посіб. / О. В. Носова [та ін.]. Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. Х. : ХДУХТ, 2019. 200 с.
4. Мікроекономіка: навч. посіб. / ред. О. А. Задоя; Національний гірничий ун-т. Д. : НГУ, 2016. 216 с.
5. Мікроекономіка: навч.-практ. посіб. для самост. вивч. дисципліни / [О. Є. Попов та ін.]. Харк. нац. екон. ун-т. Х. : ХНЕУ, 2019. 335 с.
6. Мікроекономіка: підручник / В. Д. Базилевич [та ін.]. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К. : Знання, 2015. 677 с.
7. Наріжна Л. Д., Пономарьова Л. М., Мішура В. Б. Мікроекономіка: теорія виробництва: навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. Донбас. держ. машинобуд. акад. Краматорськ : ДДМА, 2018. 140 с.
8. Яцюк О. С. Мікроекономіка: навч. посіб. Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 189 с.

5.2.2. Додаткова література:

9. Калініченко О. В., Березіна Мікроекономіка Л. М. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтавська держ. аграрна академія. К. : ЦУД, 2018. 503 с.
10. Мікроекономіка: практикум: за ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України В. Д. Базилевич. К. : Знання, 2015. 491 с.
11. Полковниченко С. О. Мікроекономіка в інформаційних схемах. Чернів. нац. технол. ун-т. Чернів. : ЧНТУ, 2017. 279 с.
12. Рудий М. М., Жебка В. В. Мікроекономіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. М. Рудий. К. : Центр учбової літератури, 2018. 360 с.
13. Сторощук Б. Д. Формальна мікроекономіка. Глосарій. Формули. Графіки. Тренувальні вправи: [навч. посіб.]. Чернівці : Друк Арт, 2018. 191 с.
14. Хмель С. М., Хмель В. І., Зіброва О. В. Мікроекономіка: задачі, вправи, тести: Харків : ХАІ, 2016. 59 с.

5.3. «МАКРОЕКОНОМІКА»**5.3.1. Основна література:**

1. Бабіч Д. В., Гаврилук В. Т. Макроекономіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Приват. вищ. навч. закл. «Харк. соц.-екон. ін-т». Х. : Харк. приват. музей міс. садиби, 2018. 319 с.
2. Данилович-Кропивницька М. Л., Стецюк П. І., Тивончук І. О. Макроекономіка: навч. посіб. Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2016. 290 с.
3. Козакова О. М., Забарна Е. М. Макроекономіка: підручник. Одес. нац. політехн. ун-т. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 427 с.
4. Макроекономіка: навч. посіб. / [Н. П. Мацелюх та ін.]; Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2018. 429 с.
5. Талавиря М. П., Пащенко О. В. Макроекономіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : Лисенко М. М. [вид.], 2018. 551 с.
6. Тюхтенко Н. А., Синякова К. М. Макроекономіка: навч. посіб. Херсон. держ. ун-т. 2-е вид., допов. та перероб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2017. 351 с.
7. Шинкар В. А., П'ясецька-Устич С. В. Макроекономіка: теорія і практикум: навч. посіб. ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : РІК-

У, 2017. 477 с.

5.3.2. Додаткова література:

8. Макроекономіка. Практикум: навч. посіб. / [О. Ф. Івашина та ін.]; Ун-т мит. справи та фінансів. Дніпро : Ун-т митної справи та фінансів, 2019. 55 с.
9. Міжнародна макроекономіка: теорія і практика регулювання: навч. посіб. / Босак А. О. [та ін.]; Нац. ун-т «Львів. політехніка», Навч.-наук. ін-т економіки і менеджменту, Каф. менеджменту і міжнар. підприємництва. Львів : Міські інформ. системи, 2018. 206 с.
10. П'ясецька-Устич С. В. Макроекономіка. Практикум: навч.-метод. посіб. для студентів екон. спец. Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Екон. ф-т, Каф. екон. теорії. Ужгород : РІК-У, 2017. 270 с.
11. Шурик І. І. Макроекономіка в поняттях, схемах, таблицях: навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА, 2015. 167 с.

5.4. «ГРОШІ ТА КРЕДИТ»

5.4.1. Основна література:

1. Алексєєв І. В., Бондарчук М. К. Гроші та кредит: навч. посіб. Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2017. 213 с.
2. Гроші та кредит: підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. В. Дзюблук; Тернопіл. нац. екон. ун-т, Каф. банк. справи. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 891 с.
3. Коренюк П. І., Коренюк Л. В., Левандівський О. Т. Гроші і кредит: навч. посіб. Дніпров. держ. техн. ун-т, Дніпров. нац. ун-т залізнич. трансп. ім. В. Лазаряна, Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Кам'янське : ДДТУ, 2019. 401 с.
4. Крєкотєнь І. М., Худолій Ю. С., Максименко О. С. Гроші та кредит: навч. посіб. Полтава : Пусан А. Ф., 2018. 113 с.
5. Чкан І. О. Гроші та кредит: навч.-метод. посіб. Тавр. держ. агротехнол. ун-т. Мелітополь: Вид. будинок Мелітоп. міськ. друк., 2018. 169 с.
6. Шишкіна О. В., Дубина М. В. Гроші та кредит: теорія і практика (у схемах і таблицях): навч. посіб. Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів : Брагинєць О. В. [вид.], 2018. 570 с.
7. Шпак Н. О., Ярошевич Н. Б., Побурко О. Я.; Фінанси, гроші та кредит: навч. посіб. Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2018. 415 с.
8. Шинкар В. А., П'ясецька-Устич С. В. Макроекономіка: теорія і практикум: навч. посіб. ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : РІК-У, 2017. 477 с.

5.4.2. Додаткова література:

9. Гроші та кредит: навч. посіб. у схемах і табл. / [О. О. Примєтка та ін.]. Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ : КНЕУ, 2017. 263 с.
10. Гроші та кредит. Практикум: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Н. І. Волкова та ін.]; Донец. нац. ун-т, Каф. фінансів і банк. справи. ДонНУ, 2017. 167 с.
11. Гроші та кредит: практикум (для нефінансових спеціальностей): навч. посіб. / [Кузнєцова С. А. та ін.]. Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля. Д.: Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля, 2018. 134 с.
12. Гроші та кредит: практикум / А. В. Череп [та ін.]; Вищ. держ. навч. закл. «Запоріж. нац. ун-т». Запоріжжя : [б. в.], 2019. 267 с.
13. П'ятак Т. В., Власова Н. О. Гроші і кредит: навч.-метод. посіб. для самост. вивчення дисципліни; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2016. 181 с.
12. Тестові та практичні завдання з навчальної дисципліни «Гроші та кредит»: для студентів напряму підгот. 6.030503 «Міжнародна економіка» всіх форм навчання / Харків. нац. екон. ун-т; [уклад. С. І. Стахорєвка]. Харків : ХНЕУ, 2016. 67 с.

ДОДАТОК

Зразок екзаменаційного білету для фахового вступного випробування на III курс для освітнього ступеня «Бакалавр» на основі освітньо-кваліфікаційних рівнів «Молодший спеціаліст», «Спеціаліст», освітніх ступенів «Бакалавр», «Магістр»

**ЗВО «МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АКАДЕМІКА ЮРІЯ БУТАЯ»**

«ПОГОДЖЕНО»

Голова фахової атестаційної комісії

_____ А.О. Наторіна

«___» _____ 2021 р.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова приймальної комісії

_____ В.Ю. Бугай

«___» _____ 2021 р.

Білет № 1
для фахового вступного випробування
для вступу на III курс за спеціальностями
071 «Облік і оподаткування»,
072 «Фінанси, банківська справа і страхування»

I рівень (за кожну правильну відповідь – 4 бали)

1. Вкажіть основний зміст, висновки досліджень економічної школи меркантилізму;

- а) у ринковому механізмі формування вартості закладено механізм самознищення системи, оскільки капіталіст намагається менше платити за робочу силу; все менше громадян буде в змозі купувати вироблене;
- б) у природі все влаштовано доцільно і раціонально; вона – взірць для економіки, тому держава не повинна втручатися в економічні процеси; пріоритетна роль сільського господарства в накопиченні багатства;
- в) ринковий механізм не універсальний і за певних умов не може відновлювати рівновагу, тому держава повинна втручатися в економічні процеси за допомогою грошово-кредитних і фінансово-бюджетних механізмів;
- г) ринковий механізм дуже універсальний, розумний, всім сам боротися з диспропорціями і відновлювати рівновагу, тому держава не повинна втручатися в економічні процеси;
- д) при регулюванні державою економічних процесів не слід нехтувати потенціалом ринкового механізму; держава має переважно застосовувати засоби впливу через регулювання грошової маси та швидкості обігу грошей;
- е) закон зменшення корисності; вартість товару може формуватися виходячи з його корисності для споживача, а не з витрат факторів виробництва на його виробництво;
- ж) золото – еквівалент багатства, тому держава має стимулювати виробництво і вивіз за кордон товарів, які там можна обміняти на золото і повернути його в країну; пріоритетна роль промисловості і галузей, що обслуговують обіг, в накопиченні багатства;
- з) тип інститутів суспільства (економічних, правових, етично-моральних) визначає тип суспільства.

2. Якщо упродовж року фізичний обсяг національного продукту не змінився, а ціни за цей період подвоїлися, тоді:

- а) реальний ВВП подвоївся, номінальний ВВП - не змінився;
- б) реальний ВВП не змінився, номінальний ВВП подвоївся;
- в) реальний і номінальний ВВП подвоїлись;
- г) відповіді а) та б) вірні;
- д) реальний ВВП зменшився наполовину, а номінальний ВВП подвоївся.

3. Як може вплинути на фізичний обсяг експорту та імпорту України зміна курсу гривні з 20 до 15 у.о.?

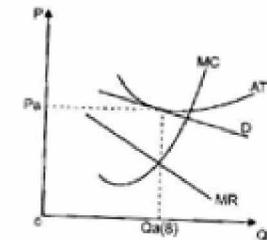
- а) експорт та імпорт зменшаться;
- б) експорт та імпорт збільшаться;
- в) експорт збільшиться, імпорт зменшиться;
- г) експорт зменшиться, імпорт збільшиться.

4. Фінансові інститути, рисою яких є акумулювання і постачання довгострокових капіталів на фінансовому ринку:

- а) комерційні банки;
- б) пенсійні банки;
- в) емісійні банки;
- г) фінансові компанії;
- д) страхові компанії.

5. На рисунку зображено ситуацію рівноваги фірми у довгостроковому періоді для:

- а) досконалоконкурентного ринку;
- б) монополії;
- в) олігополії;
- г) ринку монополістичної конкуренції.

II рівень (за кожну правильну відповідь – 10 балів)

1. В грошово-валютній системі золотого стандарту підтримувалося співвідношення між внутрішньою пропозицією грошей і _____.
2. Внаслідок впровадження інновації скорочені робочі місця людей, зайнятих ручною працею. Безробіття, що виникло в зв'язку з цим, відноситься до _____.
3. У чому основні відмінності лікварського капіталу від позичкового?

III рівень (за кожну правильну відповідь – 25 балів)

1. Якщо еластичність попиту на товар = 2,5, а ціна знижується з 2 у.о. до 1,8 у.о., як зміниться обсяг попиту? Що можна сказати про цей товар?
2. Трансакційні гроші здійснюють у середньому 5 обертів на рік. Яка необхідна кількість грошей необхідна для обслуговування обміну.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри міжнародної економіки, обліку та фінансів протокол № 7 від «12» березня 2021 р.